

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

4^E JAARGAANG

WOENSDAG 8 OCTOBER 1919

No. 197

INHOUD

PRODUCTIEVERMEERDERING door <i>Prof. Dr. C. A. Verrijn Stuart</i>	Blz. 921
Het Woningvraagstuk op de a.s. Verg. d. Ver. v. d. Staat-huishoudkunde en de Statistiek door <i>Ir. A. Plate</i>	923
Het Woningvraagstuk en de verruiming van het Gemeentelijk Belastinggebied door <i>Jhr. J. C. van Citters</i>	925
Het Loslaten van de Regeeringsbemoeiing in zake de Levensmiddelenvoorziening door <i>Mr. G. G. Pekelharing</i>	928
Financieele Toestand van Ned.-Indië door <i>Th. Lighthart</i>	930
Oude „Economische Bedrijfsorganisatie” door <i>Mr. J. C. Schreuder</i>	932
Een vergeten Object voor Heffing Ineens door <i>Nico J. Polak</i>	933
REGEERINGSMATREGELEN OP HANDELSGEBIED	933
MAANDCIJFERS:	
Emissies	934
Rijkspostspaarbank	934
STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN	935—943
Geldkoersen.	Effectenbeurzen.
Wisselkoersen.	Goederenhandel.
Bankstaten.	Verkeerswezen.

ning-courant tegen effecten-onderpand, tot een bedrag van ca. 15 miljoen.

Na de stijging van de vorige week in Francs en Marken, trad er deze week weder een gevoelige reactie in. Parijs, dat tot 36 opgelopen was, daalde weder tot ca. 31.90; Marken, die voor 12.30 verhandeld waren, liepen weder tot 10.65 terug. Voor beide wissels, evenals voor België, dat ongeveer evenredig met Parijs was op en neer gegaan, trad daarna weder een lichte verbetering in. Ook de andere wissels waren aan groote schommelingen onderhevig. De Banque Nationale de Belgique verlaagde haar disconto-tarief van 4 op 3½ pCt.

INSTITUUT

VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

Algemeen Secretaris: *Mr. G. W. J. Bruins.*

WEEKBLAD ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN

Secretaris-Redacteur: *G. E. Huffnagel.*

Secretariaat: *Pieter de Hooghweg 122, Rotterdam.*
Aangeteekende stukken: *Bijkantoor Ruijge Plaatweg 37.*
Telef. Nr. 3000. Telegr. adres: *Economisch Instituut.*
Postcheque en girorekening *Rotterdam No. 8408.*

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 15,—. Buitenland en Koloniën f 17,— per jaar. Losse nummers 30 cents.

Leden en donateurs van het Instituut ontvangen het weekblad gratis.

De verdere publicaties van het Instituut uitgaande ontvangen de abonnees, leden en donateurs kosteloos, voor zoover daaromtrent niet anders wordt beslist.

Advertentiën f 0,35 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: *Nijgh & van Ditmar's Uitgevers-Maatschappij, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage.*

6 OCTOBER 1919.

In verband met de maandswisseling trokken de geldkoersen in het begin der week iets aan. De prolongatierente steeg tot 5 pCt.; particulier disconto tot 3½ à 4 pCt. Later kwam er meer aanbod voor prolongatie-doeleinden, zoodat de notering tot 4½ pCt. terugliep; de notering voor particulier disconto bleef echter op dezelfde hoogte.

De veranderingen in den weekstaat van de Nederlandsche Bank bleven beperkt tot die, veroorzaakt door onttrekkingen van kasmiddelen voor de maandswisseling. De bankbiljettenomloop vermeerderde nl. met ca. 21 miljoen, die onttrokken werden aan de rekening-courant-saldi voor ca. 8 miljoen en door het sluiten van beleeningen, waarschijnlijk voorschotten in reke-

PRODUCTIEVERMEERDERING.

„ Het sociaal-economisch leven blijft, in ons land en daarbuiten, bij voortdoring staan in het teeken van strijd voor verhooging der geldinkomsten. Salaris- en loon-acties zijn niet van de lucht. Toch heeft de ervaring der laatste jaren, zou men meenen, aan allen wel met afdoende duidelijkheid kunnen leeren, dat de beteekenis van den geldfactor voor de ontwikkeling der volkswelvaart al zéér licht kan worden overschat. Welvaart is het vermogen om aan zijn begeerten bevrediging te schenken. Het geld is slechts de verbindingsschakel van het ruilverkeer, bestemd enerzijds om als betaling te dienen voor de diensten, welke men door zijn arbeid of door de beschikbaarstelling van zijn goederen voor productieve doeleinden bewees, anderzijds om zich aan te schaffen hetgeen men voor de bevrediging zijner begeerten behoeft. Waar het op aankomt voor de vermeerdering der welvaart is: vergrooting van de hoeveelheid nuttige goederen en diensten, waarover kan worden beschikt. Is deze niet toegenomen, dan voert vermeerdering van de geldinkomens enkel tot lager waardeering der geldeenheid en wordt de uitbreiding der individueele koopkracht op den duur teniet gedaan, door verhooging der geldprijzen van hetgeen men noodig heeft.

Het feit, dat niet alle geldinkomens gelijktijdig en evenredig stijgen, de daling der waarde van het geld denhalve niet terstond bij allen gelijkelijk zich openbaart, veroorzaakt echter tijdelijke onregelmatigheden in dit proces. Wie anderen vóór weet te zijn in de vergrooting van zijn geldinkomen, kan en zal dien voorsprong benutten om eigen welvaart ten koste van die der anderen te vermeerderen. Maar zoodra zijn voorbeeld elders is gevolgd, is dit tijdelijke voordeel verdwenen, tot een andere groep het zich weder weet te verzekeren.

Die ongelijkmatigheid in de vermeerdering der geldinkomsten is zeer te betreuren. Niet enkel omdat zij eene, zakelijk in den regel niet gerechtvaardigde, wijziging beteekent in de betrekkelijke welvaartsverhoudingen der bevolkingsgroepen. Maar ook, en voor-

al, omdat de tijdelijke verhooging van het welvaartspeil dergenen, die in de beweging op een oogenblik vooraan zijn, den indruk wekt, alsof het toch maar in de eerste plaats om verhooging van het geldinkomen te doen was, indien men economisch verder wil komen. Men vergeet dan echter, dat de hoogte van het inkomen enkel belang heeft in verband met den stand der prijzen van de goederen, waarin het inkomen ten slotte wordt omgezet. Bij een lagen prijsstand kan een klein geldinkomen groter welvaart waarborgen, dan een groot inkomen bij een hoog prijspeil vermag. Vermeerdering der geldinkomens zonder gelijktijdige en evenredige vermeerdering van de goederen en diensten, is niet anders dan gelddepreciatie. Zij staat gelijk met verandering van de cijfers der schaal, waarop de ruilverhoudingen van de goederen worden afgelezen, zonder dat eenige wezenlijke verandering in de volkswelvaart plaats had en brengt het bekende Klaphorn-versje in herinnering:

*Zwei Knaben gingen durch den Wald,
Es frierte stark den Kleinen;
Dem Andren fror's nach Reaumur,
Nach Celsius dem Einen.*

Indien er niet enkele categorieën van personen waren, wier geldinkomens zich niet bij den wisselenden stand der waarde van het geld aanpassen (bijv. gepensioneerden, lijfrentetrekkers, renteniers, wier vermogen in vaste-rentegevende fondsen is belegd), en indien de overigen in het sociaal-economisch leven zich allen met gelijke kracht deden gelden, dan ware het prijspeil een onverschillige zaak. Men heeft het bij 14 graden Fahrenheit niet warmer dan bij —10 graden Celsius of —8 graden Reaumur! Nu deze beide voorwaarden echter niet verwezenlijkt zijn, hebben die, nu hier dan ginds optredende, verhoogingen der geldinkomsten verstoringen in de welvaartsverhoudingen tengevolge, welke in de op ruilverkeer berustende samenleving slechts geleidelijk worden hersteld, en leiden zij bovendien de aandacht af van datgene, waar het voenal op aankomt: uitbreiding der voortbrenging ter vergroting van de som der goederen, welke wij noodig hebben.

Het wordt daarom tijd, dat aan die verhooging van salarissen en loonen een eind kome. Zeker kan niemand zekerheid geven, dat de aanpassing der geldinkomsten aan de veranderde waarde van het geld over de geheele lijn reeds volledig heeft plaats gehad. Of liever, het is wel zeker, dat dit niet zoo is. Met het oog op de ongelijkmatigheid in de verhooging der loonen en op de hierboven genoemde groepen van personen, die aan de beweging geen deel hadden, zal er wel nooit een moment zijn, waarop die aanpassing volkomen en harmonisch heeft doorgewerkt. Maar indien de aandacht weer geconcentreerd wordt op het reële, in plaats van op het geldinkomen, en er met kracht naar wordt gestreefd om het eerste uit te breiden, zal de hardheid, welke in het stopzetten van de jacht naar meer geld voor sommigen gelegen is, ook voor hen geleidelijk afnemen, doordat de prijzen gaan dalen. Eenmaal moet het toch uit zijn met het voortgaan in de verkeerde richting, omdat anderen het immers ook deden!

Gelukkig zijn er teekenen, welke doen zien, dat het inzicht in de eenvoudige waarheden, hierboven in herinnering gebracht, in allengs ruimer kring doorbreekt. Inzonderheid bij de arbeiders moet het worden gewekt. Allicht behooren juist zij tot degenen, die in hun geldinkomen, vergeleken bij den toestand van voor enkele jaren, thans op de anderen een voorsprong hebben behaald. Om daarvan alle profijt te trekken, is het ook hun belang, de productie, welke door den oorlog, behalve voor zooveel oorlogsbenodigdheden betreft, zoozeer is bemoeilijkt en ingekrompen, weder op te voeren. Het reël volksinkomen is thans geheel ontoereikend om het in het begin dezer eeuw bereikte levenspeil aanstonds onverkort te herstellen.

Ik geloof, dat de aanhoudende sociale onrust dezer

tijden goeddeels-hierin wortelt, dat men voor de daling van het reël volksinkomen, welke plaats had, blind blijft; steeds maar blijft uitgaan van den vóór den oorlog bereikten levensstandaard, en, nu deze door de duurte is aangetast, in verhooging van het geldinkomen het middel ziet om den toestand van destijds te herstellen. Ware de duurte enkel symptoom van de onzalige gelddepreciatie, dan zou dit standpunt verdedigbaar zijn. Zij is echter tevens een aanwijzing, dat de goederen in verhouding tot de behoefte schaarscher werden. En tegen dit laatste helpt loonsverhooging niet. Integendeel drijft zij, op ruime schaal toegepast, de prijzen nog meer op, indien zij verder gaat, dan uit de gelddepreciatie te verklaren is. Allen, met uitzondering dan van de in omvang weinig belangrijke groep der oorlogswinstmakers, moeten zich daarom, ook in de naaste toekomst, onvermijdelijk beperkingen aanleggen in hun levensgewoonten, beperkingen, welke nog niet noodwendig het werkelijk noodzakelijk levensonderhoud behoeven te gelden. Doch indien het streven er op is gericht, niet om door verhooging van het geldinkomen die beperkingen overbodig te maken, wat slechts enkelen zou gelukken ten koste van nog verder gaande ontbering der overigen, maar om deze te overwinnen door uitbreiding der productie, dan is er alle grond om te mogen verwachten, dat dit ook binnen afzienbare toekomst mogelijk zal wezen.

Er heeft tijdens den oorlog een ontzaglijke vernietiging van kapitaal plaats gehad, in allerlei vormen. En onze sterk gekapitaliseerde voortbrenging heeft, om even ruime vruchten als voorheen te kunnen afwerpen, dientengevolge noodig, dat het tekort, in den kapitaalsvoorraad ontstaan, zoo spoedig mogelijk weer wordt aangevuld. Enkele jaren van strenge zuinigheid, door overheid en particulieren te betrachten, zijn echter genoeg om dit doel te verwezenlijken.

Zuinigheid en kapitaalvorming baten echter niet, wanneer niet de arbeiders met volle toewijding medewerken om het kapitaal de vruchten (producten) te doen afwerpen, welke het uit zichzelf niet schenken kan. Zij klagen over de duurte, welke hun de baten der loonsverhooging weer ontroofd. Maar zij moeten inzien, dat tegen die duurte inzonderheid één middel moet worden aangewend: het vermeerderen der goederen, welke in prijs gestegen zijn. De regering staat tegenover de duurte vrijwel machteloos. Zij kan en moet zich onthouden van al wat de prijzen nog meer zou opdrijven, van mededoen aan het zoo gevaarlijke gezamenlijk potverteren en van het bevorderen der arbeidsschuweid.¹⁾ Zij kan en moet den ondernemingsgeest prikkelen door herstel, voor zooveel in haar vermogen is, der vrijheid van handel en verkeer, niet het minst ook hierom, wijl deze het krachtigst wapen is tegen den woeker. Zij kan en moet er, bij de regeling der belastingen, voor waken dat, voor zoover daarin thans ook het kapitaal zelf moet worden aangetast, althans de drang tot besparing en kapitaalvorming niet worde gedooft. Maar zij kan niet door machtsmiddelen de duurte doen verdwijnen.

De bestrijding der duurte ligt, ik herhaal het, in de eerste plaats in handen der arbeiders zelve. Hun eindeloze loonacties, op den duur, ook bij slagen, een niet tot het doel voerend middel, verslappen den drang tot geregeld toegewijd werken en brengen in het bedrijfsleven een element van onrust en onzekerheid, hetwelk zijn wederopbloei belet. Zouden de geldloonen eens gedurende enkele jaren gefixeerd blijven op het thans bereikte peil en wilden de arbeiders zich in dien tijd met volle toewijding geven aan de voortbrenging, ten einde het, ondanks de loonsverhoogingen, door de prijsstijging gedaalde welvaartspeil weder

¹⁾ Ik denk hier aan de regeling der werkloosheidsverzekering, en aan hare toepassing op het transportbedrijf, welke in de „N. Rott.-Crt.” van 2 dezer door den heer W. de Fremery aan eene zeer scherpe critiek onderworpen werd.

op te voeren, dan zoude de volkswelvaart, in de eerste plaats in de arbeiderskringen zelve, ik ben er zeker van, spoedig een zeer belangrijke verbetering ondergaan. Temeer wij, gelukkig, de bevolkingsaanwas allerwege in de laatste jaren sterk is getemperd en de behoefte derhalve niet in zoo aanzienlijke mate meer toeneemt, als, met name in ons land, vóór het uitbreken van den oorlog het geval was.

Om de arbeidersbevolking in deze lijn te brengen, is het echter noodig, dat de overige bevolkingsgroepen het voorbeeld geven. Indien in de kringen der ambtenaren telkens opnieuw bewegingen voor salarisverhooging en duurtelbidslagen worden op touw gezet, kan men van de arbeiders niet verlangen, dat zij hun blik van het geldinkomen op het goedereninkomen richten en hunnerzijds van loonbewegingen zich onthouden. In de hoogere kringen en in den middenstand moet, hoe moeilijk het velen thans ook vallen moge, het voorbeeld gegeven worden van soberheid en zelfbeperking en, waar deze mogelijk is, van besparing. Zeker is het waar, dat de economische kracht van ons land slechts gering is en dat het bestaand tekort aan goederen door ons alleen niet kan worden aangevuld. Waar ook, dat de moeilijkheden, welke de nawerking van den oorlog aan de herleving van het internationaal verkeer in den weg blijft leggen, en het streven naar vernietiging van een zoo krachtige economische gemeenschap, als in Duitschland werd te zien gegeven; voor het herstel der algemeene welvaart ontzaglijke hinderpalen opleveren. Doch even zeker is het, dat de daaruit onvermijdelijk ook voor ons voortspuitende vermindering van welvaart slechts nog grooter worden zal, indien wij ons door dit alles laten weerhouden van het inslaan van den weg tot verbetering. Volgen de anderen ons daarbij niet, dan zullen ook wij van hun onverstand de schadelijke gevolgen mede hebben te dragen. Maar wij zullen ons althans onzerzijds daartegen naar vermogen hebben gewapend en ons zelf daardoor een voorsprong hebben verzekerd, welke blijvende vruchten kan afwerpen.

C. A. VERRIJN STUART.

HET WONINGVRAAGSTUK OP DE A.S. VERGADERING DER VEREENIGING VOOR DE STAATHUISSHOUDKUNDE EN DE STATISTIEK

Welke economische beginselen moeten van overheidswege worden gevolgd ten aanzien van de Volkshuisvesting? Geven de huidige omstandigheden aanleiding tot maatregelen, die op den duur niet moeten worden gehandhaafd, doch wenschelijk zijn om in den woningnood van het oogenblik te voorzien?

Zoo luiden de vragen, door de Vereeniging voor de Staathuishoudkunde en de Statistiek aan haar praeadviseurs gesteld. Een gelukkige keus van onderwerp. Van het duurtelbidsvraagstuk, dat alle gemoederen zoozeer bezig houdt, vormt het woningvraagstuk zeker een der belangrijkste, zoo niet het belangrijkste onderdeel; zeker is het door zijn bijzondere geaardheid een der meest ingewikkelde vraagstukken en een bespreking in de vergadering, welke de vereeniging op 18 October e.k. te Rotterdam zal houden, overwaard.

Zijn de door het bestuur gestelde vragen op zichzelf duidelijk geredigeerd, zoo zou men toch wenschen, dat een korte toelichting eenigszins nader omschreef op welke punten men de praeadviseurs meer in het bijzonder het licht zou willen laten schijnen.

De ervaring toch, ook in vroeger jaren opgedaan, wijst wel uit, dat verschillende praeadviseurs niet altijd in de vragen hetzelfde lezen en ieder een eigen kant uitgaat. Het later te volgen debat lijdt hieronder. Als voorbeeld zouden wij willen noemen de tweede bovengenoemde vraag. Wij zouden geneigd zijn hieruit o.m. te lezen, dat een antwoord gewenscht wordt op de vraag of thans nog doorgegaan moet worden met den bouw van noodwoningen, een vraag,

waartoe de nog geen twee jaar oude woningnoodwet alleszins aanleiding geeft. Waar van de drie groote gemeenten Amsterdam wel, Den Haag en Rotterdam geen heil zien in den bouw van tijdelijke woningen, zou een bespreking van dit punt van actueel belang zijn. Slechts een der beide praeadviseurs heeft blijkbaar in de door het bestuur gestelde vraag aanleiding gevonden, over dit onderwerp een en ander (nauwelijks twee bladzijden) te schrijven. Een kleine toelichting tot de vraag had beide praeadviseurs wellicht — aannemende, dat de steller der vraag hetzelfde bedoelde als wij er in lezen — tot een min of meer uitvoerige behandeling van dit punt gebracht.

Wij komen thans tot het eigenlijke doel van dit epistel — t.w. de praeadviezen bij de lezers van dit blad in het kort in te leiden. De beide praeadviseurs, de heeren Ir. Bakker Schut en Prof. Mr. Van Blom, vullen elkaar — wij zeggen dit anderen na — op merkwaardige wijze aan. De eerste beschikt als directeur van den Haagischen gemeentelijken dienst der Volkshuisvesting over een rijpe ervaring en over tal van gegevens omtrent het vraagstuk. Hij heeft bovendien de moeilijkheden, waarin het woningvraagstuk tijdens en grootendeels door den oorlog gekomen is, aan den ambtelijken lijve gevoeld. Prof. Van Blom daarentegen staat, behoudens eenige ervaring, welke hij als lid van de Leidsche huurcommissie opdeed, grootendeels er voor als de theoreticus, die nauwgezet overweegt wat hem van tal van zijden wordt voorgelegd en daaruit naar eigen inzicht zijn conclusies trekt. Bespeurt men in het praeadvies van Bakker Schut bij voortduring den gedachten-gang van den man, die zijn meening reeds gevormd had en zich tot taak stelde de argumenten daarvoor den lezer bloot te leggen, bij Prof. Van Blom is het tegendeel het geval. Hier nagenoeg geen subjectieve beschouwingen, maar een objectivisme tot het uiterste, met het noodzakelijk gevolg, dat het betoog af en toe deur in deur uit gaat, maar toch met den aantrekkelijken kant van het zuiver wetenschappelijk betoog. Waar het woningvraagstuk thans zoozeer gevaar loopt verpolitiekt te worden (verpolitiekt in den zin van kiezersbevrediging op korten termijn), doet de man, die zich op wetenschappelijk standpunt weet te houden en ons voortdurend aantoonst waar *dit* en waar *dat* heen leidt, hoogst nuttig werk. Ieder voor zich mag dan sturen waarheen hij wil, mits hij „het doe met open oogen en niemands oogen gesloten late.”

De heer Bakker Schut verwerkt zijn stof in negen hoofdstukken. Aanvangend met een geschiedkundige inleiding, waarin melding gemaakt wordt van de ontwikkeling van de overheidsbemoeiing met het woningvraagstuk van af het midden der vorige eeuw en waarin een kort overzicht der woningwet gegeven wordt, worden in het tweede en derde hoofdstuk belangrijke beschouwingen gewijd aan het verschijnsel van woningnood in het algemeen en aan de oorzaken van de door den schrijver geconstateerde onregelmatige en onvoldoende woningproductie. Hierop aansluitend, gaat de schrijver na, welken invloed de oorlog op het woningvraagstuk had.

Als belangrijke slotsom in deze goed gedocumenteerde en van belezenheid blijk gevende hoofdstukken kan vermeld worden, „dat de woningnood een verschijnsel is, dat noch aan tijd, noch aan plaats is gebonden, doch overal en telkens weer voorkomt.” Dit „maakt het waarschijnlijk, dat er algemeene economische oorzaken moeten zijn, die het in het leven roepen.” En dan volgt hieruit logisch een onderzoek naar die oorzaken om daaruit te leeren, welke maatregelen van overheidswege ter voorkoming of ter bestrijding van den nood moeten worden genomen.

„De prealabele vraag . . . of er voldoende aanleiding bestaat tot een stelselmatig georganiseerd overheidsingrijpen op groote schaal, kan . . . bezwaarlijk anders dan bevestigend worden beantwoord.”

De schrijver bepleit dan allereerst een ook in vroe-

gere artikelen reeds door hem voorgestane betere organisatie van de verschillende overheidsorganen, welke bemoeienis hebben met de steunverleening aan gemeentelijken en verenigingswoningbouw en aan de particuliere bouwnijverheid. Oprichting van een rijkswoningdienst, waarvan alle draden, de volkshuisvesting betreffend, uitgaan en waarmede ook de arbeid der huurcommissies in verband wordt gebracht.

Terloops valt hierbij op te merken, hoe de drang naar een rijkswoningdienst, welke in den laatsten tijd van meerdere zijden wordt uitgeoefend, onwillekeurig naar een sterke centralisatie leidt. Centralisatie op een gebied, dat tot dusver wel hoofdzakelijk onder de gemeentelijke bemoeienis viel. Een punt, dat om principieele en praktische redenen wel eens nauwgezet bestudeerd mag worden.

In het zevende hoofdstuk van zijn praeadvies komt de heer Bakker Schut tot de eigenlijke kern van het vraagstuk. Hij valt al dadelijk met de deur in huis: „het is op den duur niet mogelijk alle tijdens den oorlog met Rijkssteun gebouwde woningen en de in de eerstvolgende jaren nog te bouwen woningen te blijven verhuren met zeer groote bijdragen uit de openbare kassen.” Zoo is 't en het mag een gelukkig feit heeten, dat na een periode van een financieele laat-maar-waaien-politiek thans hoe langer hoe meer stemmen waarschuwen tegen de gevolgen, welke daaruit op den duur voortvloeiën.

Met een gemiddelde jaarlijksche bijdrage van *f* 150 per woning, een cijfer, dat echter herhaaldelijk overschreden wordt, zouden de in de allernaaste toekomst te bouwen woningen een jaarlijksche bijpassing uit de schatkist in het exploitatietekort van ruim 26 miljoen vorderen, berekend de schrijver.

Hoe nu te komen tot een woningbouw, waarvan de exploitatie zichzelf bedruipt? Het antwoord op deze alles beheerschende vraag kan thans niemand nog geven. Ook de schrijver niet, wat hem zeker niet verweten mag worden. Ter beantwoording van de vraag laat hij echter uitvoerige beschouwingen volgen over de werking der huurcommissiewet, over de verdeling der kosten tusschen rijk en gemeente (wat intuschen voor de zuiver economische zijde van het vraagstuk van geen betekenis is), over de noodzakelijkheid van huurverhoogingen en de daaruit weer voortspuitende moeilijkheden voor een groote categorie bewoners om de toekomstige hooge huren te betalen. Voorts over de noodzakelijkheid om de kosten der woning zooveel mogelijk te beperken. Echter, het volgt er onmiddellijk op, „ten koste van de grootte en de kwaliteit van de woning zal deze bezuiniging niet mogen gaan; het peil der volkshuisvesting mag in geen geval worden gedrukt.”

Hoe dan? Uitkomst is dan slechts te hopen van technische maatregelen, zooals normaliseering, gebruikmaking van nieuwe bouwmaterialen en toepassing van nieuwe constructiewijzen. De schrijver noemt ze slechts tusschen haakjes. Hij beschouwt ze als te liggen buiten het kader van zijn praeadvies, maar deelt toch onder de roos mede, dat hij voorshands geen besparing van overwegend belang daarvan verwacht. Jammer voor een ingenieur. Niet de voorzichtigheid, maar het gemis aan geloof in den vooruitgang der techniek. Want zoo op één gebied techniekverbetering denkbaar is, is het op dat van den woningbouw. Zeker nu heel de maatschappij er naar vraagt. Tot dusver reageerde de techniek steeds op economische vragen. Daarover is heel wat te zeggen en er hadden in een praeadvies voor de Vereeniging voor Staathuishoudkunde best een paar woordjes over geschreven kunnen worden, zonder nog buiten de orde te gaan. Techniek, organisatie en economie, het raakt elkaar bij een onderwerp als dit zoo nauw. De andere praeadviseur, Prof. Van Blom, denkt er blijkbaar ook zoo over en wijdde wel eenige bladzijden hieraan.

Ir. Bakker Schut wijst overigens op de besparing in bouwkosten, welke het gevolg zal zijn van het

bouwen van groote blokken in plaats van enkele woningen en op een rationeele organisatie van het bouwbedrijf.

Uitvoerige beschouwingen worden gewijd aan de besparing, welke door gecentraliseerden inkoop van bouwmaterialen kan verkregen worden. Het is verklaarbaar, dat na de talrijke aanvallen, welke tegen de Centrale Bouwmaterialen Voorziening (de coöperatieve inkooporganisatie van het Departement van Waterstaat, de gemeenten Amsterdam, Den Haag, Utrecht en een 130-tal kleinere gemeenten) ondernomen werden, de schrijver, die in de oprichting en het bestuur een werkzaam aandeel had, de gelegenheid te baat nam tal van motieven, welke voor de oprichting en het in stand blijven dezer organisatie pleiten, naar voren te brengen. Hij doet dit op zeer zakelijke gronden, daarbij het algemeen belang vooropstellend, hetgeen van de aanvallers niet altijd gezegd kon worden. Het eigen belang kwam bij hen meerdere malen wat al te doorzichtig naar voren. De werking der C. B. V. moge voor enkele groepen handelaren een hard gelag zijn, argument tegen haar werking kan daaruit niet geput worden. Wie strijden wil tegen deze organisatie, moet aantoonen, dat zij den woningbouw dunder en niet goedkooper maakt en moet kleine groeps- of persoonsbelangen buiten geding laten.

Het praeadvies van Prof. Van Blom loopt, wat de conclusies betreft, in veel opzichten parallel met het hiervoor beschrevene. Het doet dat in ieder geval in de negatieve eindconclusie: een afdoende oplossing voor het woningvraagstuk is thans niet te geven. Prof. Van Blom is hierin zelfs positiever dan zijn medepraeadviseur. Reeds op de tweede bladzijde van zijn advies kondigt hij de stelling aan, „dat de aard van het woningvraagstuk onzer dagen door ons, tijdgenooten, niet volledig kan worden gekend en dat om deze reden de onverwijld te treffen maatregelen een dubbel karakter moeten vertoonen: het tekort aan woonruimte moet worden aangevuld en de wijze waarop, zal in staat moeten stellen ons tekort aan kennis aan te vullen.”

Een positief antwoord op de vraag, in welke richting we nu definitief uit de klem komen, geeft ook deze praeadviseur terecht niet. Hij staat als goed peiler van de diepte van het vraagstuk dan ook ver af van hen, die meenen, dat b.v. opheffing van de huurcommissiewet het toovermiddel is, waardoor wij uit den woningnood komen of dat wij niets anders hebben te doen, dan een andere verdeling in de bijdragen tusschen rijk en gemeenten te krijgen. Want dit alles heeft met het wezen van de vraag, hoe we in deze zwaar verarmde maatschappij met minder werklust en hooger eischen van de massa op den duur de woonbehoefte bevredigen, weinig of niets te maken. Bij de bestudeering van dit vraagstuk komen toch tal van variabele factoren te voorschijn en er blijken dan feitelijk te veel onbekenden te zijn om de oplossing te kunnen geven.

Met groote nauwgezetheid gaat Prof. Van Blom dit alles na en waar hij oppervlakkige conclusies blijkbaar zorgvuldig mijdt, moet de lezer, die slechts positieve korte antwoorden op zijn vragen wenscht, onvoldaan blijven.

Achtereenvolgens gaat de schrijver na: het bijdragestelsel, den samenhang van het woningvraagstuk met het loonvraagstuk, de werking der huurcommissiewet, de mogelijkheid van verminderde vraag naar woningen of van verlaging van grondstofprijzen, de normalisatie-idee, distributie van woonruimte.

Omtrent de door den schrijver voorgestane opheffing van het bijdragestelsel wordt een verband met het loonvraagstuk blootgelegd, waarvan hier woordelijk een en ander aangehaald moge worden. De overheid zal tot opheffing der bijdragen in de woningexploitatie moeten trachten te komen — aldus de schrijver —, maar zij stelle zich niet voor daarmede

gemakkelijker uit te zijn. „Zoo rekenende komt zij zeker bedrogen uit.”

„Bij opruiming van het bijslagstelsel, met zijn verkapt overheidsbijslag op de loonen, komt dit in andere gedaante, in die van onverheeld bemoeiing met het loonvraagstuk, terug. Want het wegvallen der bijlagen belichaamt den eisch van huurverhoging; loontrekkend zijn de meeste huurders; hooger loon eischen moeten dus deze huurders; het is het gedrag der overheid, dat hiertoe hen dringt; en de overheid, die de geesten van den loonstrijd opriep, stelde hiermee zichzelf een taak, die haar minder geld, maar niet minder moeite dan het heel of deels losgelaten bijslagstelsel kosten zal; minder geld: in de beurs tasten behoeft zij dan niet; niet minder moeite: want of zij den weg kiest van loonraden als overheidsorgaan, of dien van publiekrechtelijke regeling der collectieve arbeidsovereenkomsten, of beide wegen inslaat, langs elk dier wegen dringt zij in de intieme bedrijfsbizonderheden van elke onderneming, waar loonstrijd dreigt of uitbreekt, veel dieper door dan met haar tegenwoordig betrekkelijk eenvoudig en eenvormig stelsel van bijslag op de huren, dat niet verder komt dan tot den zoom van het complex der bedrijfsbizonderheden en juist om deze reden, naar we zagen, aan een grofheid en onbeholpenheid lijdt, die het op den duur onbruikbaar maken.

„De samenhang van het woningprobleem met de andere sociale vraagstukken brengt dit nu eenmaal mee. De volle zak, die een deuk krijgt hier, gaat bollen op een andere plaats.

„Men kon zich dit nog ontveinzen, zoolang het minder dringend zich aanmeldde, in dien voor belangstellende zoekers vrij rustigen tijd, toen zij het sociale vraagstuk nog netjes konden indeelen in een woningvraagstuk, een loonvraagstuk, een verzekeringsvraagstuk, een middenstandsvraagstuk, enzovoort. Deze tijd echter, van schuchterheid (met thans vergeleken) der sociale eischen, ligt achter ons. Nu kloppen zij luide aan en vergen hun oplossing op zoo korten termijn, dat op even korten de consequenties oprijzen. Wordt de oplossing, met die der consequenties tevens, niet gevonden, het zal de bestaande orde zelve zijn, die zal worden opgelost na zichzelf bankroet te hebben gegeven.

„Thans nog zich diets te maken; dat het rijk en de gemeente met afschaffing der woningsubsidies zich hun taak zullen verlichten, is gevaarlijk naïef.”

Dat bouwen de hoofdschotel moet zijn, meent met vele anderen ook deze schrijver. Daarover zijn althans de geleerden het wel, eens. De schrijver toont voorts geen principieele bedenking tegen overheidsbouw te hebben, zulks meenen wij tenminste uit het betoog (blz. 94 en 95) te moeten lezen.

Evenals de heer Bakker Schut, gaat ook Prof. Van Blom nog eens na, welken invloed de werking der woningwet op het bestaan van een woningtekort heeft gehad en komt, evenals zijn collega, tot de slotsom, dat deze beschuldiging aan het adres der wet ongemotiveerd is. Voor centralisatie in landsleiding pleit ook Prof. Van Blom en is het ook daarin met zijn mede-praeadviseur roerend eens. „Het tijdperk van centralisatie is reeds aangebroken. Men kan er thans van maken wat men wil. Tegen zoo schrikbarende nood passen enkel de meest forsche middelen, generaliseerde leiding, die alles benut en aaneenvoegt in één verband wat er aan woningproductieve kracht in den lande aanwezig is, aan grond, aan kennis, aan doorzicht, van overheidsorganen en particulieren tezamen.”

Eén thema houdt den schrijver bijzonder vast. Het thema, dat elke subsidieering van overheidswege op den woningbouw neerkomt op een bijslag op het loon en daardoor is een alimentatie van sommige werkgevers en wel volgens zeer verschillenden en zeer willekeurigen maatstaf. De tonen van het thema zijn zuiver, maar de oplossing er van in het verdere betoog is vaag. Wij hebben althans niet kunnen begrijpen, waarheen het vrij breed opgezette thema ten slotte leidt. Of is het eenvoudig bedoeld om aan te toonen, dat het bijdragestelsel foutief is? Hetgeen ook zonder deze alimentatietheorie ieder grif toe zal geven. De vraag is alleen maar, hoe men het behoorlijkst uit het bijdragestelsel komt, zonder de volkshuisvestingsbelangen schade te doen.

Merkwaardig is, hoe de schrijver voor de uitvoering van de door hem bepleite terugtrekkende beweging

van rijk en gemeenten op het terrein der bijlagen de aandacht vestigt op een door den heer Van der Drift te berde gebracht voorstel om den aflossingstermijn der rijksvoorschotten te verlengen. Hierdoor zou dan de rente kunnen worden verhoogd, dan wel de bijdrage verkleind, „voordeel beide voor het rijk en, zegt Van der Drift terecht, een middel voor niemand drukkend, want in vertraagde aflossing vindt de terugbetaler compensatie.”

Deze theorie, welke verband houdt met vermeende kapitaalvorming door den bouwer (gemeente of vereeniging) ten laste van den geldschieder (het rijk), kan op zichzelf van belang zijn bij het vaststellen van regelen, waarnaar krachtens de woningwet steun voor bouwen verleend wordt, met de economische kern van het vraagstuk (te dure woningen voor de huren, welke gevraagd kunnen worden) heeft deze theorie echter weinig of niets te maken. De jaarlijkse bijdragen van de overheid in de huren mogen wat hooger of lager berekend worden, naarmate men de waarde der woningen over 50 jaar wat lager of hooger taxeert,¹⁾ dit is en blijft een kwestie van boeking, welke met het eigenlijke vraagstuk... te duren bouw voor den welstand van deze maatschappij, weinig verband houdt.

Wij zouden niet durven zeggen, dat de praeadviseur hier zelf verstrikt raakt door in een andere boeking de economische oplossing te willen zien, maar de wijze, waarop Van der Drift's geneesmiddel in het praeadvies is ingelascht, zou toch den minder aandachtigen lezer op een dwaalspoor kunnen brengen.

Met deze algemeene opmerkingen meenen wij onze taak, de praeadviezen bij de lezers van dit blad in te leiden, te hebben volbracht en hopen wij er toe te hebben bijgedragen, dat de algemeene vergadering van de Vereeniging voor de Staathuishoudkunde en de Statistiek, welke 18 October te Rotterdam in de zaal boven Café Caland zal worden gehouden, een belangstelling zal trekken, welke aan het belang van het te behandelen onderwerp en aan de kwaliteit der uitgebrachte praeadviezen evenredig is.

Ir. A. PLATE.

HET WONINGVRAAGSTUK EN DE VERRUIMING VAN HET GEMEENTELIJK BELASTINGGEBIED.

De Gemeente Amsterdam zal van hare belasting-schuldigen voor het dienstjaar 1919/20 niet alleen belasting vragen volgens een belangrijk hooger tarief, doch dit, om de begroting sluitend te maken, nog met den factor 1,3 moeten vermenigvuldigen. De inkomens boven f 24.000 zullen dan reeds ruim 10 pCt. (bij hogere inkomens tot 11,7 pCt.) aan den gemeentelijken fiscus moeten afstaan, hetgeen zeer zeker eene belangrijke verhoging beteekent voor contribuanten, die sinds 1914/15 een percentage van 5½ pCt. betaalden.

Deze verhoging, grootendeels veroorzaakt door de extra kosten, die uit den 8-urigen werkdag en de hogere belooning van de ambtenaren en de werklieden zullen voortvloeien, zal zonder twijfel in de komende jaren door verdere verhogingen moeten worden gevolgd. Dan toch eerst zal in de begrotingen tot uitdrukking moeten komen het aandeel, dat de gemeente Amsterdam zal moeten dragen in de kosten voor de voorziening in den woningnood, zooals dat achtereenvolgend geregeld is bij het Kon. Besluit van 11 September 1917 (Stbl. 584) en de missive van den Minister van Arbeid aan de gemeentebesturen van 25 Juni 1919. Ik bedoel de 25 pCt. van de annuïteit over het bedrag, waarmede de tegenwoordige kosten

¹⁾ Kapitaalvorming als gevolg van te hooge bijdragen kan het rijk desgewenscht na aflossing van het voorschot weer terugvorderen, hetgeen, bij gemeentelijken woningbouw met rijksvoorschotten ook geschiedt. Het verschil tusschen lage bijdragen of hooge bijdragen met terugvordering later is dus feitelijk alweer slechts verschil in boeking.

van den bouw van woningen die van 1914 overtreffen en waarvoor door het Rijk en de gemeenten voorschotten worden toegestaan (de z.g.n. materiaalprijsbijdrage), later bij genoemde missive gewijzigd in een bijdrage tot gelijk percentage in het tekort van de exploitatierekening der te bouwen woningen, *nadat de huren gebracht zijn op het peil, dat in overeenstemming is met de gewijzigde economische omstandigheden.*

Zoowel op het woningcongres in 1918 als in diverse tijdschriften en weekbladen heeft men van technische en sociaal-economische zijde getracht een oplossing te vinden, om zoo spoedig mogelijk tot een voldoende woningbouw te geraken (ook in dit blad heeft Ir. Plate zijne belangrijke artikelen aan dit onderwerp gewijd ¹⁾, waarbij zonder te groote offers van de gemeenschap te vragen, woningen zullen worden verkregen, die voldoen aan de minimumeischen, die men tegenwoordig aan een volkswoning meent te mogen stellen. ²⁾ Allen komen daarbij zonder uitzondering tot de conclusie, dat men alleen door industrialisatie en normalisatie van den woningbouw aan den noodtoestand een einde zal kunnen maken.

Heeft men derhalve den technischen kant van het woningvraagstuk — ik durf zeggen — voldoende belicht, eene oplossing hoe de gemeenten aan de middelen daarvoor moeten komen, is tot nu toe niet gegeven.

Daarom heb ik gemeend, dat het zijn nut kan hebben aan de hand van het statistisch materiaal, dat door den gemeentelijken woningdienst te Amsterdam zoo rijkelijk wordt geboden, na te gaan, welk financieel offer van de hoofdstad zal worden gevraagd en daarna te trachten het bewijs te leveren, dat de verruiming van het gemeentelijk belastinggebied — speciaal voor wat betreft het belasten van het onroerend goed — eene gereede aanleiding biedt juist hen te laten betalen, die uit den noodtoestand groote voordeelen trekken.

Terwijl er volgens het verslag van den woningdienst te Amsterdam in Maart 1909 nog een belangrijk overschot aan woningen was (5744), dus 1841 meer dan de vereischte 3 pCt. onbewoond, is dit aantal vooral sinds 1916 zoo sterk gedaald (in 1916 129 en in 1918 32), dat er sindsdien in Amsterdam feitelijk geen onbewoonde woningen meer waren.

Volgens gegevens, gepubliceerd door het gemeentelijk bureau van statistiek, zochten te dezer stede gedurende het jaar 1917 van de jonggehuwden 43,4 pCt. bij anderen onderdak. Op 31 December bewoonden 19.728 gezinnen een *woninggedeelte*; bij een gezinssterkte van $4\frac{1}{2}$ bestaan deze gezinnen uit pl.m. 88.700 personen of pl.m. 14 pCt. der bevolking.

Men kan den heer Vas Diaz dan ook niet beschuldigen van overdrijving, wanneer hij in zijn praeadvies, uitgebracht aan het congres voor Openbare Gezondheidsregeling, zegt, dat de woningnood — speciaal voor de groote steden als Amsterdam — tot een ware ramp is uitgegroeid.

Ondanks de voortvarendheid van het gemeentebestuur, bedroeg het tekort aan woningen te Amsterdam op het einde van 1918 15.708. Om dit in te halen en de normale jaarlijksche behoefte te dekken, zullen volgens eene becijfering van den woningdienst in de eerste 5 jaren 32.000 woningen moeten worden gebouwd.

Kostte de bouw van een woning van het type, dat de bouwverenigingen tot nu toe bouwen, vóór den

¹⁾ [Zie pag. 517, 547 en 575 l. j. — Red.]

²⁾ Volgens een circulaire van den Minister van 20 Juni 1919 moet zoo'n volkswoning bevatten: een keuken, huiskamer en 3 slaapkamers.

Nog in den lateren tijd zijn echter voorschotten aan bouwverenigingen toegestaan voor complexen, waarbij nog niet 50 pCt. van de woningen aan den eisch van den Minister voldoen.

Men mag dus in deze circulaire nog eene verzwaaring zien van de kosten, die de gemeenten zich in de komende jaren zullen moeten getroosten.

oorlog f 2500, nu moet daarvoor f 7000, dus $2\frac{1}{2}$ maal zooveel worden betaald. Dit zou dus voor de bovengenoemde 32.000 woningen een bedrag zijn van pl.m. f 220.000.000, terwijl de meerdere bouwkosten pl.m. f 132.000.000 uitmaken. Ware men voortgegaan met het verlenen van voorschotten op den voet van het Kon. Besluit van 11 September 1917, dan zou de gemeente Amsterdam hiervan $\frac{1}{4}$ of f 33.000.000 hebben moeten dragen, af te betalen in 50 annuïteiten van 5,477 pCt.

Wilde Amsterdam dus trachten met den bouw van 6400 woningen per jaar in 5 jaren den achterstand in te halen — en die plannen moeten inderdaad bestaan — dan zou dit eene verhooging van het gemeentelijk budget van f 1.800.000 per jaar beteekenen.

Nu wordt wel bij de uitvoering van het Kon. Besluit van 18 Juli 1918 (steun aan de particuliere bouwnijverheid) en in de reeds genoemde missive van minister Aalberse van 25 Juni 1919 (steun aan den woningwetbouw) voorgeschreven, dat de huren moeten worden gesteld op een peil, dat in de toekomst als normaal zal gelden, zoodat men daarin eene besparing voor de gemeente zal kunnen zien, maar andere factoren als de hoogere eischen door den minister voor een volkswoning gesteld, de hoogere kosten, die het zandvraagstuk voor het omzetten der beschikbare gronden in bouwterrein brengt, het $\frac{1}{10}$, dat de gemeente in de kosten van den noodwoningbouw moet dragen en de in meerdere mate dan vroeger te verlenen „sociale-achterlijkheidsbijdrage” aan die groepen van de bevolking, die niet bij machte zullen zijn de hoogere huren te betalen, doen eene schatting van f 1.800.000 per jaar voor de kosten van het oplossen van het woningvraagstuk te Amsterdam niet te hoog lijken.

Erkent de regeering met het voorschrijven van een hoogere huur voor den nieuwbouw, dat, nu het prijsniveau van alle eerste levensbehoeften eene *bljvende* stijging vertoont, niet kan en mag worden voortgegaan met het kunstmatig houden van de huren op het lage — nu zeer zeker te lage — peil van vóór den oorlog, hetgeen dus ook voor de huren der bestaande woningen zal moeten gelden, dan volgt daaruit voor de huiseigenaren, dat dezen binnen afzienbaren tijd de waarde van hunne eigendommen met het gekapitaliseerde bedrag der meerdere huur zullen zien toenemen.

De op 26 September 1919 in de dagbladen aangekondigde wetswijziging der Huurcommissiewet, waarin meer dan in de geldende wet rekening zal worden gehouden met de economische factoren, welke verhooging van den huurprijs kunnen motiveeren, zal voor deze eigenaren de reeds zoo lang verbeide huurverhoging en waarde-vermeerdering van hunne eigendommen brengen.

Wordt nu bij het verlenen van steun door de regeering voorgeschreven, dat op zijn minst $1\frac{1}{2}$ maal de *bouwkosten van 1914* uit de huren moet worden gevonden, dan kan daaruit worden afgeleid, dat zoowel de huren als de waarde der bestaande perceelen 50 pCt. hooger moeten worden gesteld.

Ziet men verder uit de officieele stukken voor de herziening der rijksgrondbelasting, dat de kadastrale huurwaarde en de koopprijs der gebouwde eigendommen zich verhouden als 1 : 18,4, dan is bij eene totale kadastrale huurwaarde van die eigendommen te Amsterdam van f 35.221.000 (op 1 Januari 1919) de waarde der perceelen in de hoofdstad te stellen op pl.m. f 640.000.000 en bij eene verhoging der huren met 50 pCt., de daaruit te verwachten waardevermeerdering f 320.000.000.

Tegenover de f 33.000.000, die de Amsterdamsche burgerij, die buitendien reeds 50 pCt. meer huur moet gaan betalen, in haar geheel zal moeten opbrengen, staat dus voor de huiseigenaren een voordeel van pl.m. het tienvoud van dit bedrag. Deze bate nu krijgen zij alleen doordat hunne bezittingen zijn gelegen in Am-

sterdam, waar als centrum van handel en nijverheid reeds in normale tijden door sterken aanwas van bevolking de waarde van de eigendommen stijgt zonder dat de eigenaren op eenigerlei wijze daartoe hebben medegewerkt.

Gedurende den oorlog hebben, evenals op elk gebied, ook op het stuk van belastingwetgeving de heerschen- de begrippen eene sterke wijziging ondergaan. Bij elken druk, dien de crisistoestand voor de maatschappij bracht, heeft men zich afgevraagd of deze niet kon worden gelegd op de schouders van hen, die daaruit onmiddellijk of middellijk een voordeel trokken. Men zocht als het ware een causaal verband tusschen de crisistlasten en hen, die aangewezen waren om deze op te brengen.

Zien wij dan, dat zij, die veelal door hunne persoonlijke eigenschappen of buitengewone inspanning gedurende den oorlog eene extra winst wisten te behalen, bereids gedwongen werden, in den vorm van oorlogswinstbelasting een niet onbelangrijk gedeelte daarvan aan de gemeenschap af te staan, dan moet het verwondering wekken, dat tot op heden van de huiseigenaren, die *niets* voor de voor hen uit den noodtoestand op woninggebied ontstane vermogensvermeerdering hebben gedaan — zelfs ook voor zoover zij door verkoop reeds eene belangrijke winst maakten — geene bijdrage is gevorderd om de kosten te dekken, die uit dezelfde oorzaak voor de gemeente voortvloeien.

Staat dus vast, dat de gemeenten de huiseigenaren bereid moeten vinden de lasten van het woningvraagstuk te dragen, dan moet worden nagegaan, welke middelen tot heffing het ontwerp tot wijziging der Gemeentewet zal brengen.

Ik kan mij hierbij beperken tot het noemen van de artikelen 242b en 242c, resp. regelende de gemeentelijke grondbelasting (voor de gebouwde eigendommen en daarbij behorende erven) en de belasting wegens de waardevermeerdering van deze eigendommen en bouwterreinen (de z.g. Wertzuwachssteuer). Deze twee belastingen toch dragen een zuiver fiscaal karakter, terwijl met de speciale heffing op bouwterreinen (art. 242d) en de bettermenttax (art. 242e), naast het verkrijgen van inkomsten voor de gemeenten, bedoeld is, het vasthouden van bouwterreinen met speculatieve doeleinden tegen te gaan, en het heffen van eene retributie van hen, die door speciale werken van gemeentewege zijn gebaat.

Met artikel 242b doet de grondbelasting naar de waarde hare intrede in ons gemeentelijk belastingstelsel. Daardoor zullen de gemeenten zich bevrijd zien van de knellende banden van een star kadaster, waaraan zij door de 40 opcenten op de door het Rijk geheven grondbelasting, reeds veel te lang zijn gebonden geweest. Eindelijk zullen zij dan kunnen profiteeren van de geregelde stijging van de verkoopwaarde der binnen hare gebieden gelegen eigendommen... mits de wetgever de beperkende bepaling (dat de belasting niet meer mag bedragen dan een en een vierde maal de som, die verkregen zou zijn, indien de opcenten op de gebouwde eigendommen — die van 40 op 80 zullen worden gebracht — tot hun maximum waren opgevoerd) alleen doet strekken ter vaststelling van het bij de *invoering* der belasting aan te nemen percentage.¹⁾

Naar gelang de gemeenten zich uitbreiden zullen zij dan met de stijging van de totale som der belastbare waarde hare inkomsten automatisch zien vermeerderen.

Het aldus opgevoerde heffingspercentage, dat ik dan nog zoodanig zou willen verhoogd zien, dat de kosten van het woningvraagstuk tevens zouden worden gedekt, zou dan verder onveranderd moeten blijven.

¹⁾ Zie het rapport, in 1918 uitgebracht door den heer Bodenhausen, Directeur der gemeentebelastingen te Amsterdam, aan de Vereeniging van Nederlandsche Gemeenten.

Naast de aldus geregelde grondbelasting zal de meerwaarde-belasting worden ingevoerd, die, het moge paradoxaal klinken, wil zij aan de verwachtingen beantwoorden, meer *reguleerend* voor de grondbelasting zal moeten werken, dan zelve eene hooge opbrengst voor de gemeenten brengen.

Het betrekkelijk hooge percentage van de meerwaarde-belasting zal de bezitters van onroerende goederen er van moeten terughouden bij de *invoering* van de grondbelasting naar de waarde deze laatste voor hunne bezittingen te laag aan te nemen.

Zoo controleert dus de eene belasting de andere, hetgeen van een technisch belastingstandpunt bezien van groot belang is, terwijl... de schatting van de waarde der perceelen, die anders tal van geschillen en hooge perceptiekosten met zich brengt, zoo goed als achterwege kan blijven.

Wanneer wij dan zien, hoe in het voorgestelde artikel, regelende de meerwaarde-belasting, de samenstellers zich als 't ware beijverd hebben om de werking daarvan door het toestaan van verscheidene verminderingen (als het in aanmerking nemen van het percentage der waardevermeerdering, den bezitsduur en het renteverlies) dusdanig te verzwakken, dat in naam 25 pCt. van de meerwaarde kan worden geheven, doch inderdaad slechts een kleine bijdrage zal worden gevorderd, dan zal het toch zeker aanbeveling verdienen met het bijzondere karakter van de meerwaarde-belasting als *aanvullende belasting* (Ergänzungssteuer) rekening te houden.

Naast eene goede en goedkope uitvoering van de gemeentelijke grondbelasting naar de waarde zal dan eene bevredigende opbrengst van de meerwaarde-belasting kunnen worden verkregen.

Recapituleerend kom ik tot de conclusie, dat naast eene grondbelasting met een percentage als door mij aangegeven, voor de gemeenten eene belasting van de meerwaarde dient te worden ingevoerd, die bijv. 5 pCt. vrijlaat, maar het restant zonder eenige beperking met 25 pCt. belast.

Ten slotte rest mij de taak eene beschrijving te geven van het offer, dat bij de invoering van de gemeentelijke grondbelasting, zooals ik mij die voorstel, van de huiseigenaren zal worden gevraagd.

Ik moet daarbij beginnen met den lezers in herinnering te brengen, dat vroeger tegen de verzwaring van de grondbelasting steeds het bekende bezwaar werd geopperd, dat zij uitsluitend den tegenwoordigen eigenaar treft en de waarde van den grond vermindert met het gekapitaliseerde bedrag van den opgelegden last, voor zoover deze niet op anderen kan worden afgewenteld.

Bij de *invoering* of *verhooving* van eene zakelijke belasting kan deze dus op één lijn worden gesteld met een „meerwaarde"-belasting (voor zoover zooals nu door de crisis inderdaad eene blijvende meerwaarde aanwezig is) alleen met dit verschil, dat de eerste uit de „inkomsten" en de tweede uit het kapitaal moet worden voldaan.

Door de a.s. herziening van de rijksgrondbelasting, die naar de belastbare waarde zal geschieden, zal deze belasting voor de gebouwen met pl.m. 10 pCt. worden verhoogd.

Zien de gemeenten in het voorgestelde artikel 242a de tot nu toe geheven 40 opcenten verdubbeld en mag, indien zij boven het heffen van die opcenten de voorkeur geven aan een eigen grondbelasting; de opbrengst daarvan worden opgevoerd tot 1½ maal het bedrag, dat uit de opcenten zou zijn verkregen, dan beteekent dit, dat de in 1918 uit dit middel door Amsterdam ontvangen f 708.000,— zal worden verhoogd tot f 1.947.000,—.

Neemt men verder aan, dat de totale waarde der panden te Amsterdam volgens de eigen aangifte pl.m. f 800.000.000 zal bedragen (de karaktertrek der Hollanders, nooit het hoogste op te geven, zal zich hierbij ook wel niet verloochenen) dan zal de meerdere op-

brengt ad f 1.240.000, die de gemeentelijke grondbelasting zal brengen, eene heffing van 0,155 pCt. van de waarde mogelijk maken. Voegt men daarbij de 0,225 pCt., die de f 1.800.000 van het woningvraagstuk zullen eischen, dan zou men te Amsterdam voor het verkrijgen van de $f 1.240.000 + f 1.800.000 = f 3.000.000$ per jaar kunnen volstaan met eene heffing van 0,38 pCt. van de waarde, waarbij dan natuurlijk nog komt de 0,08 pCt., die in de plaats treedt van de vroeger geheven 40 opcenten, welke heffing reeds in de waarde der panden is verdisconteerd.

Bij een rentestandaard van 5 pCt. vertegenwoordigt deze f 3.000.000 een kapitaal van f 60.000.000, dat, als belasting van de meerwaarde opgevat, eene heffing als zoodanig van pl.m. 20 pCt. beteekent.

Hieruit volgt tevens, dat de heffing van 0,38 pCt. van de waarde aan de huiseigenaren $\frac{1}{2}$ van hunne huurverhooging of pl.m. 10 pCt. van de 50 pCt. zal ontnemen. Ook bij eene blijvende verdubbeling van de onderhoudskosten, die men op $12\frac{1}{2}$ pCt. van de in 1914 geldende huur kan stellen, zien de bezitters van huizen te Amsterdam de netto-inkomsten daaruit vermeerderen met $27\frac{1}{2}$ pCt. Voor velen, die eerst in den lateren tijd tegen... dure prijzen eigenaar zijn geworden, zal vermoedelijk ook nog een zoet winstje te becijferen zijn.

Na het bovenstaande zal als een onbillijkheid worden gevoeld, dat zij, die in de laatste vier jaren hunne eigendommen met goede winst verkochten, daarvan niets aan de gemeenschap behoeften af te staan. Bij een gemiddelden omzet van 3000 panden per jaar gedurende die vier oorlogsjaren hebben de huiseigenaren, die verkochten, een winst gemaakt van pl.m. f 30.000.000, waarvan slechts voor zoover deze gemaakt werd door lieden, die van huizenhandel hun beroep maakten... en de winsten niet in zoogenaamde huizenmaatschappijen wegmoffelden, oorlogswinstbelasting en rijks- en gemeentelijke inkomstenbelasting is betaald.

Men kan veilig aannemen, dat op deze wijze zeker f 20.000.000 in de zakken der verkoopers is gevloeid, zonder dat eenig offer daarvoor aan de gemeenschap behoefde te worden gebracht. Een heffing van 20 pCt. meerwaarde-belasting daarvan zou voor de noodlijdende hoofdstad alleen reeds een welkome bate van 4 miljoen beteekenen.

De toestand van de financiën der groote gemeenten is uiterst bedenkelijk. Op de leening, onlangs door de gemeente 's-Gravenhage uitgegeven, zijn alle inschrijvingen toegewezen, wat wijst op eene... mislukking dezer leening. Andere groote gemeenten zullen hare leeningen eenzelfde lot zien ondergaan. En aan de regeeringstafel schijnt men geen haast te willen maken met de herziening van de gemeentewet, die de verruiming van het gemeentelijk belastinggebied en daarmede eene beduidende verlichting voor de gemeenten zal brengen.

Moge dit voor den oud-wethouder van financiën van Amsterdam, Mr. De Vries, eene aansporing zijn in het nu aangevangen zittingsjaar de herziening van de gemeentewet ten spoedigste in behandeling te nemen en-tot een goed einde te brengen.

Hij zou dan in overweging kunnen nemen reeds vooruit de gemeenten toe te staan van de winsten, die door den verkoop van gebouwde eigendommen en bouwterreinen sedert het uitbreken van den oorlog zijn verkregen, alsnog de 20 pCt. belasting te heffen, die ook van hen, die nog niet-verkochten, zal moeten worden gevraagd.

VAN CITTERS.

Amsterdam, October 1919.

HET LOSLATEN VAN DE REGEERINGS-BEMOEIING IN ZAKE DE LEVENSMIDDELEN-VOORZIENING.

Bij de behandeling van de laatste credietverleening ten behoeve van de levensmiddelenvoorziening heeft

de Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel zeer duidelijk als zijn politiek aangegeven, dat hij wenschte voort te gaan met de, in de eerste maanden van dit jaar reeds in toenemende mate toegepaste loslating van de Regeeringsbemoeyenis ten aanzien van de beschikbaarstelling van levensmiddelen. In de Memorie van Toelichting op het desbetreffende Wetsontwerp¹⁾ heeft de Minister de bezwaren, welke bij hem tegen het in de crisisjaren gevolgde stelsel bestonden, uiteengezet. Hij betoogde daarbij, dat de schijnbaar voor allen gelijke rantsoeneering, tengevolge van het verschil in de behoefte van personen zelfs van denzelfden kring, in werkelijkheid ongelijkmatig werkte; dat de rantsoeneering op zichzelf dikwerf er toe had medegewerkt *schaarschte* te doen ontstaan, doordat iedereen de gerantsoneerde artikelen, ook al gebruikte men deze vroeger nimmer, wenschte in te slaan en in voorraad te hebben; en dat de goedkoopste van de artikelen *verkwisting* in de hand had gewerkt. Bovendien klaagde de Minister er over, dat de, bij de Regeeringsdistributie noodzakelijke, uitschakeling van tal van tusschenhandelaren dezen *tot den kettinghandel had gedreven* en dat de Regeeringsbemoeyenis met het systeem van bijslagen en maximumprijzen tot *prijsofdrijving* had geleid en tot het in den schoot werpen van *grove winsten* ten bate van groote groepen van producenten en handelaren, omdat als maximumprijzen steeds die bedragen moesten worden aangenomen, welke in de ongunstigst werkende bedrijven een opbrengst van den kostprijs, vermeerderd met een matige verdienste, verzekerden. De Minister meende, dat de uitkomsten van de buitenwerkstelling van verschillende distributiemaatregelen in het begin des jaars een voldoende gunstig resultaat had opgeleverd, om, zij het met de noodige voorzichtigheid, in de volgende maanden op den ingeslagen weg voort te gaan.

In het nummer van 25 Juni 1919 schreef „een medewerker” over de *moelijkheden der melk- en zuivelvoorziening*. Hij begon met te zeggen: „ook in haar afloop verliest de crisis haar eigenaardigheden „niet. Zij blijft tot het einde, wat zij steeds is geweest: „nukkig, onberekenbaar, spottend met alle voorspellingen, negatie van elke waarschijnlijkheidsleer.”

In de onderstaande regelen moge met een enkel voorbeeld worden aangetoond, dat op het oogenblik inderdaad de economische maatschappij nog niet weer normaal is en dat voorshands toch werkelijk nog groote voorzichtigheid bij het afschaffen van de Regeeringsbemoeyenis moet worden betracht: grooter, dan men in de eerste helft van dit jaar wellicht geneigd was noodig te oordeelen.

Ook de voornoemde „medewerker” zette in zijn stuk uiteen, dat de toestand ten aanzien van tal van artikelen na de opheffing van de distributievoorzieningen (hij noemde die van vleesch, vet, schoenen, manufacturen, jam, geconserveerd vleesch), aanzienlijk is verbeterd. Hij schreef vervolgens: „Verliep in de periode „van stijgende crisis alles ongunstiger dan de ver- „stoktste pessimist had voorspeld, in de periode van „eindigende crisis ging alles vlotter dan de vurigste „optimist had durven droomen.” Tot zijn eigenlijke onderwerp komend, begon de schrijver met te vragen; of het dan ook niet vanzelf sprekend was, dat „er ten „opzichte van de melk- en zuivelvoorziening maar „één stem werd gehoord: vrijgeven, vrijgeven, vrij- „geven!” Hij toonde aan, dat destijds werkelijk mocht worden aangenomen, dat het loslaten van de bemoeyingen ook ten aanzien van dit artikel goed zou werken, maar, dat, naar de ervaring heeft uitgewezen, de beëindiging van het regelend optreden hier toch op den duur tot bezwaren heeft geleid: en zulks wel voornamelijk doordat de prijs van de kaas dermate omhoog liep, dat daardoor vooral in de grootste steden des lands de prijs van de consumptiemelk hooger en de beschikbaar komende hoeveelheden geringer werden,

¹⁾ Bijlagen Handelingen Tweede Kamer 1918-1919, No. 456.

dan uit een oogpunt van algemeen belang wenschelijk was.

Een van de steden, waar de moeilijkheden van de melkvoorziening het allergrootst zijn, is steeds de gemeente Utrecht geweest. Ook in den afgelopen zomer baarde de toestand daar ter plaatse zorg.

Toen in het voorjaar de maximumprijzen van melk werden ingetrokken, daalde de winter-kleinhandelsprijs er van 20 cent tot 15 cent per liter. Dit betekende, dat de veehouders voor hun melk van de slijters ontvingen 11 à 12 cent per liter af boerderij. De boeren namen na eenigen tijd geen genoegen met dezen prijs. Zij wenschten 14 à 15 cent te ontvangen. De melkinrichtingen en -slijters weigerden dat bedrag te geven. Er ontstond een scherpe strijd tusschen de veehouders en de kleinhandelaren. Verschillende veehouders meldden zich bij het Gemeentebestuur als venter aan en verschenen zelf met de melk in de stad om die bij de burgerij uit te venten tegen 14 cent per liter: derhalve goedkooper dan de kleinhandelaren de melk konden leveren en ongeveer tegen den prijs, dien zij voor hun melk wenschten te maken. Men zou denken, dat de vergroting van het aantal verkoopers en de verlaging van den prijs voor de door hen aangeboden melk het voor de bevolking nuttige effect van een algemeene prijsdaling zou hebben! Dat zou toch het normale verschijnsel zijn in de wet van vraag en aanbod. Doch, neen, de concurrentie van de boeren had enkel tot gevolg, dat de kleinhandelaren uit de stad Utrecht, omdat hun klanten overliepen naar de ventende veehouders, den strijd moesten opgeven en gedwongen werden toe te geven om bij inkoop aan de veehouders den door hen verlangden prijs van 14½ cent te betalen. Het publiek, waarvan een gedeelte in zijn kortzichtigheid, niettegenstaande de noodige waarschuwingen in de dagbladen, gretig gebruik had gemaakt van de door de boeren geboden tijdelijke prijsverlaging, moest, zooals vanzelf spreekt, het loodje er bij leggen en midden in den vóórzomer den ongekenden prijs van 20 cent per liter voor de consumptiemelk gaan betalen.

Het Gemeentebestuur van Utrecht kon zich hierbij niet neerleggen. Het verzocht den Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel maatregelen te nemen, waardoor terugkeer tot een prijs van 17 à 18 cent — die blijkens vanwege den Minister bekend gemaakte berekeningen als redelijk was te aanvaarden — zou worden bewerkstelligd. Naar aanleiding van dit verzoek trad het Zuivelkantoor in onderhandeling met den Utrechtschen melkhandel over een regeling om verbetering in den toestand te verkrijgen. Het kantoor wist aanstonds een teruggang van den kleinhandelsprijs van 20 op 18 cent per liter te brengen en stelde de uitkeering van een bijslag van 1½ cent per liter consumptiemelk in uitzicht. Bij de nadere onderhandelingen bleek, dat slechts een beperkt aantal „inrichtingen” — nl. de 6 grootste melkinrichtingen — voor den genoemden bijslag in aanmerking kwamen en dat haar als voorwaarde voor de uitbetaling er van werd gesteld, dat zij kwijtingsbewijzen zouden overleggen, waaruit bleek, dat zij de melk, waarvoor zij bijslag declareerden, bij de veehouders niet duurder hadden ingekocht dan tegen 13 cent per liter: den productieprijs, dien het Zuivelkantoor in de omgeving van Utrecht ingevoerd wenschte te zien. Alle andere ter plaatse gevestigde melkinrichtingen — ongeveer 11 in getal — alsmede alle overige melkhandelaren (de z.g. slijters), werden van het genot van den bijslag uitgesloten. Zij bleven aan den anderen kant geheel vrij, om den melkprijs te besteden, welken zij konden bedingen. Weldra bleek, dat de veehouders met de opbrengst van 13 cent voor hun melk geenszins genoegen wenschten te nemen. Zij stemden toe in een prijs van 14 cent, doch weigerden voor 13 cent melk te leveren aan de bedoelde 6 inrichtingen. Zij begonnen wederom zelf in de stad te venten — thans tegen ongeveer 16 cent per liter — ten einde den inrichtin-

gen concurrentie aan te doen. Deze instellingen kwamen in moeilijkheid, doordat zij van aanvoer verstoken geraakten. Zij verzochten het Gemeentebestuur om hulp, met name in dezen vorm, dat den veehouders zou worden belet om met het venten in de stad voort te gaan. Het Gemeentebestuur was in de gelegenheid om hiertoe mede te werken door de in den winter van kracht geweest zijnde centralisatie van den melkaanvoer weder in het leven te roepen, tengevolge waarvan alle binnen de gemeente komende melk op bepaalde punten zou worden verzameld, om van daar te worden uitgevent, zoodat onmiddellijke verkoop aan de burgerij werd voorkomen.

Tegen invoering van dezen maatregel bestond evenwel het groote bezwaar, dat de veehouders zouden weigeren melk af te staan voor inlevering op de centrale distributieplaatsen — alwaar zou moeten worden vastgehouden aan den prijs van 13 cent af boerderij. — Hier kwam bij, dat de kleinere inrichtingen en de slijters, die niet van den bijslag profiteerden, gaarne bereid waren om aan de boeren den door dezen verlangden prijs van 14 cent te geven. Hun was de overweging niet vreemd, dat zij met een zeker leedvermaak de zes grootste inrichtingen — hun zwaarste concurrenten — in verlegenheid zagen verkeeren. Zij zouden dus een eventueele centralisatie van den aanvoer, hoofdzakelijk ondernomen om deze groote zaken in hun strijd tegen de veehouders te steunen, niet met instemming begroeten. Wellicht zouden zij voortgaan met één lijn te trekken met de boeren en dezen stijven, wanneer zij zich verzetten tegen de levering van melk, bestemd om naar de centrale distributieplaatsen te worden vervoerd. Bij de invoering van de centralisatie deed zich dus een vermindering van den aanvoer vreezen en dienengevolge het ontstaan van een tekort aan melk, dat zich tot dusver niet had voorgedaan. Daartoe mede te werken kon onmogelijk op den weg van het Gemeentebestuur liggen.

Op te merken valt, dat de zes grootste melkinrichtingen wel een gansch andere winstmarge beoogden te behalen dan de overige melkhandel. De inrichtingen toch dachten per liter te maken: 18 cent (kleinhandelsprijs) — 13 cent (inkoopsprijs) = 5 cent, vermeerderd met 1½ cent (bijslag): derhalve in totaal 6½ cent.

De overige inrichtingen en de slijters daarentegen ontvingen een winst van 18 cent (kleinhandelsprijs) — 14 cent (inkoopsprijs) = 4 cent en bleken daarmede in het minst niet ontevreden.

Uit een oogpunt van algemeen belang was er veel voor te zeggen, dat de veehouders niet voor de tweede maal hun wil ten opzichte van de prijsregeling zouden doorzetten. Gebeurde zulks, dan zou de toch reeds machtige positie van hun Bond in de omgeving van Utrecht nogmaals aanzienlijk worden versterkt. Wanneer tegen den winter onredelijk hooge prijzen zouden worden geëischt, dan zou daartegen na het gebeurde misschien niet veel zijn te beginnen. Ook het Gemeentebestuur van Utrecht was van oordeel, dat de veehoudersbond moest gevoelen, dat hij niet oppermachtig is in de zaken van de melkvoorziening.

Een ander middel om reeds aanstonds den melkprijs op het peil van 13 cent inkoopsprijs terug te brengen, was de vaststelling van maximumprijzen in Utrecht en omliggende Gemeenten. Bij toepassing van dezen maatregel zonder meer, was echter ook al weder vermindering van den aanvoer van melk ten zeerste te duchten. De boeren zouden vermoedelijk weigeren voldoende hoeveelheden voor Utrecht af te leveren en veel liever hun melk bestemmen voor den aanmaak van kaas en voor den fok van vee (varkens).

Een derde middel zou zijn het verbieden van de bereiding van kaas. Daarmede zou dan trouwens ook de kern van het kwaad worden aangetast. Gelijk uit het bovenaangehaalde artikel in dit weekblad is aangetoond, heeft vooral de fabricage van kaas de melk-

voorziening in het gedrang gebracht en is zelfs het algeheele verbod van uitvoer niet in staat geweest om een daling van den melkprijs te bewerkstelligen. De prijs van de kaas van f 77 per 50 K.G., in het artikel van 25 Juni genoemd, is sindsdien nog aanzienlijk opgelopen: tot zelfs boven de f 80, terwijl, zooals de schrijver mededeelde, eerst bij een kaasprijs van f 60 de inkoopsprijs van melk tot 11½ cent per liter zou dalen. De „medewerker” kwam dan ook tot de slotsom, dat alleen wanneer het Rijk optrad als uitsluitend koper en exporteur van kaas, de prijzen op het gewenschte peil zouden blijven, waarbij dan evenwel „het weder invoeren van het stelsel van overheidsbemoëienis in al haar geledingen, hetwelk ieder „heeft willen uitschakelen” — aldus de „medewerker” — noodig zou zijn.

Tot de slotsom, waartoe de „medewerker” kwam, is eveneens het Gemeentebestuur van Utrecht gekomen. Ook dat College zag den eenigen uitweg in een verbod van het maken van kaas in het naar Utrecht melk leverende gebied, met daarnevens de uitvaardiging van maximumprijzen voor melk en voor kaas. Het heeft in dien zin een dringend verzoek tot den Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel gericht. Het oordeelde, dat liever de omslag van de Overheidsbemoëiening moest worden hersteld, dan dat ten nadeele van de verbruikers de melk schrikbarend duur werd. De Minister heeft op het verzoek van Utrecht tot nu toe geen antwoord gegeven. Wel heeft hij onlangs weder regelen voor den uitvoer van kaas vastgesteld. De boeren, die, vertrouwend, dat eenmaal de grenzen weder zouden worden opengesteld, hun pakhuizen tot de nok toe met kaas hadden gevuld, zijn dus volkomen in hun speculatie geslaagd. Al mogen aan hen bij het toestaan van den uitvoer zekere verplichtingen omtrent de levering van consumptiemelk in de a.s. wintermaanden en ten aanzien van den prijs van de melk zijn opgelegd, dan blijft toch de ervaring voor hen over, dat de achterhouding niet voor niets is geweest en dat de prijsopdrijving hun geen schade heeft berokkend.

Het mag niet aan de aandacht ontgaan, dat juist in den tijd, toen de handel geheel *vrij* was, de prijzen van de kaas en melk *onrustbarend zijn opgelopen*. Wanneer dan de Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel het als een grief tegen het ingrijpen van overheidswege noemt, dat daardoor prijsopdrijving wordt veroorzaakt, dan past daartegenover de opmerking, dat, naar de ervaring thans wederom heeft aangetoond, de prijsstijging zich onder de tot dusver geldende verhoudingen in den vrijen handel *evenzeer doet gelden*. Het verschijnsel van het omhooggaan van prijzen is dan ook veeleer te beschouwen als een van „de nukkige, onberekenbare eigenaardigheden” van de crisisverschijnselen, waaronder wij thans nog steeds leven, dan als een gevolg van de overheidsbemoëienis. En hieraan dient te worden toegevoegd, dat de stijging van de kaasprijzen toch zeker wel niet zulk een omvang zou hebben aangenomen, als zij heeft gedaan, indien de Regeering in den tijd, dat zij de grenzen potdicht hield en te kennen gaf, dat op herstel van den uitvoer niet mocht worden gerekend, een aantal goed gevulde pakhuizen had leeggekocht (desnoods door onteigening wegens prijsopdrijving en achterhouding van waren) en den inhoud daarvan in distributie had gebracht. De organen om voor de uitvoering van die distributie te zorgen (het Rijks-Centraal Administratiekantoor voor de distributie van levensmiddelen en de Gemeenten) waren immers nog steeds bij de hand en in staat om voor een behoorlijke beschikbaarstelling te zorgen.

Ook mag wel worden opgemerkt, dat alle melk, die onttrokken aan de consumptie, in den vorm van kaas langen tijd in het belang van een aantal kaasmakers op uitvoer heeft liggen wachten, toch zeker wel voor de consumptie als *verkwist*, althans als voor de Nederlandsche bevolking als verloren gegaan moet worden

beschouwd. Ook dit verschijnsel schijnt dus volstrekt niet uitsluitend het gevolg van de distributie, doch wederom een van de algemeene nukkigheden en onberekenbaarheden van de crisisverschijnselen te zijn.

In het volgend nummer zullen wij de gevolgen van het loslaten der Regeeringsbemoëiening voor nog een ander artikel onder oogen zien.

Mr. G. G. PEKELHARING.

FINANCIEELE TOESTAND VAN NED.-INDIË.

In de laatste Volksraadzitting heeft Mr. J. Gerritzen een rede gehouden, waarin hij zijn bezorgdheid uitsprak over den financieelen toestand van Ned.-Indië en de Regeering aanmaande de toring naar de nering te zetten. De uiterste linkerzijde, die bevreesd is, dat bezuinigingen zouden leiden tot een minder ethische politiek, verklaarde bij monde van Ir. Cramer, dat haar de toestand niet zoo zorgwekkend voorkomt, terwijl eveneens de directeur van Financiën, Mr. Dr. Talma, sprekend als Regeeringsgemachtigde, blijk gaf, de toekomst met een gerust gemoed in te gaan, al gaf hij ook toe, dat we in een moeras zitten en naar alle vastheden zullen moeten grijpen om daar weer uit te komen. Men vertrouwt thans met uitvoerrechten een vasten weg door het moeras te paveïen en dan door geleidelijke opvoering van alle belastingen Ned.-Indië te kunnen ontwikkelen, zonder gevaar om ten slotte in de modder te verzinken. Al trachten sommigen de oorzaak der financieele moeilijkheden op den oorlog te schuiven, vrij algemeen voelt men, dat er een toenemende wanverhouding is tusschen de stijging der inkomsten en der uitgaven, en men vreest deze wanverhouding moeilijk te kunnen herstellen, omdat alleen de Europeanen en vreemde Oosterlingen bij machte zijn steeds meer belastingen op te brengen, terwijl de productiviteit der inlanders en dus hun belastbaarheid slechts weinig toeneemt. Op deze manier zou een kleine groep van circa één millioen menschen de emancipatie van een volk van circa 46 millioen moeten betalen en dat is een volslagen onmogelijkheid. Waar moet het dus heen? De productiviteit der inlanders moet toenemen en van de vermeerderde opbrengst moet een gedeelte gebruikt worden om mede te betalen in de groote kosten, die geëischt worden voor: hygiëne, onderwijs, irrigatie, etc., etc. Het is dan ook m.i. alleszins juist, als Mr. Gerritzen zegt:

„Wel echter mag worden geëischt, dat:

1°. de stijging der uitgaven gelijken tred houdt met de stijging der middelen, en niet, gelijk in de laatste jaren het geval is geweest, de stijging der middelen belangrijk overtreft;

2°. dat het bevorderen van de stijging der middelen niet — gelijk in de laatste jaren ook het geval is geweest, uitsluitend geschiedt door het verhoogen van den belastingdruk.”

Er moet gestreefd worden naar grooter staatsinkomen zonder den druk der belastingen te verhoogen. Uit de zeer belangrijke rede van Mr. Gerritzen zal ik niet meer citeeren, hun die echter belangstellen in de Indische toestanden, raad ik de lezing dezer rede (Handelingen van den Volksraad, 1e gewone zitting 1919, blz. 585 e.v.) ten zeerste aan.

M.i. is de toestand onzer financiën zorgwekkend. We doorleven in handel en cultures een „boom” tijd, er worden schatten verdiend — en desondanks loopt de Regeering financieel vast; hoe moet het dan echter gaan, als de prijzen weer tot een normaal niveau weerkeren en dus de winsten en dientengevolge de belastingen dalen, terwijl de uitgaven blijven stijgen? De Indische producenten en handelaren worden thans reeds zwaar belast, als men echter het onderstaande prijslijstje der voornaamste producten ziet, dan zal men begrijpen, dat die belastingen blijmoedig kunnen gedragen worden, maar het kan, neen erger, het zal spoedig weer veranderen.

	normale prijs	thans
suiker	f 8,— a f 10,—	f 30,— a f 35,—
koffie	„ 30,— „ „ 35,—	„ 70,— „ „ 80,—
tapiocameel ..	„ 5,— „ „ 6,—	„ 14,— „ „ 16,—
zwarte peper ..	„ 20,— „ „ 25,—	„ 45,— „ „ 50,—
witte peper ..	„ 45,— „ „ 55,—	„ 85,— „ „ 95,—

En toch blijven hygiëne, onderwijs, irrigatie, etc., hooge eischen aan 's lands financiën stellen. Als men de zaak zoo beziet, dan is de toestand verre van rooskleurig.

De uitgaven, die ik hierboven noemde, behooren indirect productief te zijn. Als men voor een bepaalde streek voor hygiëne, assaineeringswerken, etc., bijv. f 100.000 uitgeeft, dan behoort daar tegenover de zekerheid te staan, dat de gezonde menschen meer zullen produceeren dan de zieke en dat daardoor de belastingopbrengst bijv. met f 15.000 zal stijgen, waaruit men dan de rente en afschrijving op het in dat gebied gestoken kapitaal kan delgen en tevens het onderhoud der gezondheids-établissemten en werken kan voldoen. Zoo eenvoudig gaat de zaak echter niet en dat komt gedeeltelijk door karaktereigenschappen van den inlander. Allereerst is hij een fatalist, mist vertrouwen in onze hygiëne en maakt daardoor de kosten, welke gemaakt moeten worden om kwalen als mijnworm, malaria, etc., te verdrijven noodeloos hoog, verder heeft hij een andere opvatting over het verrichten van arbeid dan de Westering. Voor den inlander is arbeid een amusement of een noodzakelijk kwaad, al naar zijn stemming, hij doet graag alles op zijn gemak en op zijn manier; voelt niets voor de gejaagde Westersche methode en acht het verder overbodig meer te produceeren dan voor de behoefte van zijn gezin noodig is. Hiermede wil ik niet zeggen, dat de inlander lui, onwillig, etc., is, neen, alleen wil ik wijzen op zijn van de onze afwijkende levensopvatting, die zeer zeker ons niet sympathiek is, maar waarvoor men, ondanks zichzelf, soms iets gaat voelen, als men de nerveuze en overwerkte Europeanen hier kent, die zichzelf vaak geen wekelijkschen rustdag gunnen. Natuurlijk zijn de advertenties van den heer Tillema over den gezondheidstoestand in Indië ons in de Hollandsche bladen opgevallen, en ik weet niet, wat meer bewondering heeft gewekt: de geestdrift van den steller of de naïveteit van iemand met zoovele jaren Indische ervaring. Wij, Westeringen, voeren hier dag in dag uit een strijd met onze bedienden, om hen te dwingen voor hun gezondheid zorg te dragen, wij weten dus heel, heel in het klein, hoe moeilijk het is om iets op dat gebied te bereiken en toch staan onze bedienden veel dichterbij de Westersche begrippen dan de deshabewoners. Wij weten allen verhalen te vertellen van typhusgevallen, die op ons erf voorkwamen en waarbij we onzen dokter riepen met het uitsluitend gevolg, dat de patiënt in het holst van den volgenden nacht in zware koorts door de familie naar den kampong werd vervoerd; van bedienden met oogziekten, die we onder behandeling wilden stellen, doch die verdwenen, om te gaan knoeien met inlandsche middelen etc., etc. Wij weten allen mee te praten over verzet van de bedienden, als we een ontsmettingsbrigade op ons erf haalden en wanneer hun kamers met carbol behandeld moesten worden, en last not least, we kennen den afkeer van de dagelijksche reinigingen van onze huizen met carbol etc.

De heer Tillema moet weten, hoe onbeschrijfelijk moeilijk het werk van den Burg. Gezondheidsdienst is, en die wetenschap had hem behooren te weerhouden van het doen plaatsen zijner beruchte advertenties. Spottend is wel eens beweerd, dat de B.G.D., om kans van slagen te hebben, achter elken inlander een kindermeid zou moeten plaatsen, en in die bewering zit deze kern van waarheid, dat op het gebied van hygiëne inlanders even moeilijk zijn als onze kinderen.

Als ideaal van gezondheidszorg is in den Volks-

raad herhaaldelijk het Cultuurgebied van Deli aangehaald, toch schrijft iemand, die het stellig goed met den inlander meent, de heer J. Tideman, in het Augustusnummer 1918 van Koloniale Studiën, blz. 39, over „de koelie-ordonnantie en hare toepassing”:

„Hij moet zich aan geneeskundige voorschriften en maatregelen onderwerpen, die weliswaar in hygiënisch opzicht de cultuurlanden ter Oostkust hebben gemaakt tot een voorbeeld voor alle overige deelen der wereld met groote arbeidscentra, doch welke maatregelen door den contractant dikwijls gevoeld worden als een niet geringe inbreuk op zijn persoonlijke vrijheid.”

Contractkoelies kan men in zeker opzicht dwingen tot hygiënische maatregelen, „vrije” arbeiders kan men dat niet en dat moet de B.G.D. ondervinden en deze is dus voorloopig gedoemd kapitalen uit te geven voor gezondheidszorg, zonder dat deze productief zullen worden.

De uitgaven, welke gedaan worden voor onderwijs, zouden eveneens indirect productief behooren te zijn, een meer ontwikkeld inlander zou meer behooren te leveren aan de gemeenschap. Zoover zijn we echter nog niet, en hoe vreemd het ook is, particulieren nemen als regel nog geen inlandsche werkrachten in hun dienst voor zelfstandig hoofdwerk. Het spreekt vanzelf, dat de uiterste linkerzijde dit feit aan „rassenwaan” toeschrijven zal, maar het is voor ieder duidelijk, dat bij het tegenwoordig gebrek aan werkrachten, geschikt om zelfstandig op te treden, er voor geschoolde inlanders een prachtige kans is om te toonen, welke waarde ze na genoten onderwijs hebben. Over het algemeen valt die waarde echter tegen, en de resultaten van het onderwijs zijn nog teleurstellend, waarmede ik hier bedoel, dat ze zelfs niet de rente opleveren van het er voor uitgegeven kapitaal. In den Volksraad kwam deze opvatting eenige malen duidelijk tot uiting. Ik citeer hier allereerst een opmerking van den Directeur voor Landbouw over ambachtsonderwijs:

„dat de menschen, nu zij eenige kennis hebben opgedaan, niet gaarne toekangs zijn, en niet gaarne met minder geschoolden aan de werkbank gaan staan. Zij willen baas zijn, ofschoon zij vergeten, dat een goed werkman meer waard is dan een slechte baas.”

Dit is een gewoon verschijnsel en ook in Europa niet onbekend. Het eerste beetje kennis, dat een jongmensch wordt bijgebracht, brengt hem tot zelfoverschatting, hij grijpt te hoog en daardoor mist zijn greep nuttig effect. Eerst als hij veel meer geleerd heeft gaat hij begrijpen, dat zijn kennis slechts een heel, heel klein deel van het geheele weten omvat — en voelt, dat weinig grondige kennis meer waarde heeft dan veel oppervlakkige en dat „een goed werkman meer waard is dan een slechte baas”.

De Inlandsche bevolking lijdt thans nog zeer onder halve kennis, en de beschrijving, die Raden Kamil van het pedant slag halfontwikkelden in den Volksraad gaf, is helaas, maar al te juist. Hij noemt ze „topzwaar”, ze „laten zich voorstaan op hun diploma” en „verkeeren in den waan, dat ze zonder hard werken vooruit kunnen komen.”

Ik ben van meening, dat men te veel heil van het Onderwijs verwacht en dat er nog vele jaren zullen verlopen, voor de zware uitgaven, die er voor gedaan worden, productief zullen zijn. De kosten zijn hoog in verhouding tot de resultaten, omdat er van werkelijken algemeenen drang naar onderwijs geen sprake is, wel tracht men dit feit van zekere zijde te ontkennen, maar zelfs de inlandsche onderwijzer Mohamad Zain moest aan den Bataviaschen gemeenteraad verklaren: „Waar de feiten hebben bewezen, dat de leerlust te dezer veste niet alleen niet schitterend, maar bepaald bedroevend is te noemen, terwijl dit feit in sterkere mate zal te constateeren zijn naarmate wij lagere deelen uit het volk willen bereiken.”

De halve kennis, die de doorsnee inlander thans verwerft, brengt hem het geluk niet, ze verjaagt hem van den grond, waarop hij z'n paddi planten moet, naar de stoffige kantoren der steden, waar hij niet ten volle bruikbaar blijkt te zijn. Er is gezond verstand noodig om met een eindexamen H.B.S. 5-j. c. en een diploma Wageningen in den zak het verrijnde stadsleven den rug weer toe te keeren om naar het land te gaan en boer te worden, dat weten we allen, maar we weten ook, dat mannen, die dat deden, een zeer groot aandeel hebben in den bloei van onzen vaderlandschen landbouw. Laten we hopen, dat spoedig de tijd komen zal, dat de zonen der „orang tani” kennis gaan verzamelen in de steden om deze later te gebruiken op hun land om dat te bewerken volgens moderne kennis en begrippen en er zoo de productiviteit van op te voeren. We zijn echter zoo ver nog niet en daarom zal er voorloopig nog heel veel improductief kapitaal in onderwijs gestoken moeten worden.

Thans kom ik tot de uitgaven voor irrigatie. Deze kunnen misschien dadelijk productief gemaakt worden als men rekening houdt met den aanleg van den inlander en dus niet de bewerking der nieuwbevoelde gronden uitsluitend aan den „orang tani” overlaat. Moge misschien in een verre toekomst de tijd komen, dat de Javaansche landman evenveel profijt van den bodem weet te trekken als thans de Westerling, we zijn zoo ver nog niet en willen we onze financiën niet steeds in een slechteren toestand brengen, dan moeten we met dit feit rekening houden. Moet ons streven er dus op gericht zijn de productiviteit van den inlander op te voeren, dan mag daarbij niet uit het oog verloren worden, dat de Europeanen en vreemde Oosterlingen nog steeds noodig zijn om een groot deel der kosten van de ontvoogding van den inlander te dragen en dat we hun dus de productiemiddelen niet mogen onthouden. Daardoor scheppen we voor hen de gelegenheid meer te produceren, wat ze ongetwijfeld zullen doen, waardoor we hogere belastingen kunnen heffen zonder den druk te verzwaren. Laten we ons vooral niet blind staren op een ver-weg liggend ideaal, maar begrijpen, dat dit land nog vele ontwikkelingsfazen door moet, die andere landen reeds doorloopen hebben en laten wij die ontwikkeling leiden, maar niet forceeren, want aan de draagkracht van de belastingbetalenden is een grens, die niet dan ten nadeele van de geheele gemeenschap overschreden worden kan.

In dien zin moeten dan ook de bovenaangehaalde woorden van Mr. J. Gerritzen opgevat worden, en we mogen geen oogenblik bij ons streven naar verdere ontwikkeling dezer rijke landen de nuchtere werkelijkheid uit het oog verliezen, en hoe gaarne we ook sneller zouden willen, we moeten een tempo aan ons werk geven, waarbij de goede oud-Hollandsche regel ons kan leiden: „Zet de tering naar de nering”.⁴⁾

Batavia, 5 Augustus 1919.

TH. LIGHART.

OUDE „ECONOMISCHE BEDRIJFSORGANISATIE”.

De „economische bedrijfsorganisatie” mag ik wel bekend veronderstellen: haar aanhangers hebben niet de gewoonte hun licht onder een korenmaat te zetten. Wat echter minder bekend mag worden geacht is, dat het stelsel van Prof. Veraart niet zoo nieuw is, als zijn propagandisten, zeer waarschijnlijk volkomen te goeder trouw, het veelal willen doen voorkomen. Het lijkt mij wel de moeite waard in dit tijdschrift in het kort te beschrijven, hoe men ruim 20 jaar geleden in Engeland in sommige bedrijven toestanden kon aantreffen, die zeer groote overeenkomst vertoonden met de thans zoo vermaarde „economische bedrijfsorgani-

⁴⁾ Over hetzelfde onderwerp verschenen van de hand van den heer L. de Bree een paar zeer lezenswaardige artikelen in den „Indischen Financier” van 5 en 9 Augustus. — L.

satie”. Mijn bron is een boek van Paul Mantoux en Maurice Alfassa, *La Crise du Trade-Unionisme*, Paris 1903, blz. 217 e.v. en hoewel in mindere mate, *Syndicats, Trade-Unions et Corporations* van Georges Renard, Paris 1909, blz. 205—206.

Als geestelijke vader van de Engelsche „bedrijfsorganisatie” wordt genoemd E. J. Smith, een man met initiatief, energiek, overtuigend. Zijn doel was de bevordering der industrie door het verhoogen der prijzen en het voorkomen van stakingen; zijn middel, de vorming van gemeenschappen tusschen werkgevers en werknemers, „industrial alliances”, die alle in het bedrijf betrokkenen direct of door middel hunner organisaties moesten omvatten. In Birmingham gelukte het Smith zijn denkbeelden te verwezenlijken, in de verschillende takken der koperindustrie werden verbonden gesticht als Mount and Support Alliance, Coffin Furniture Alliance, Fender Alliance, Wire Workers' Alliance, Bedstead Alliance, enz. De wijze, waarop men te werk ging, was overal gelijk: een zeker aantal buizen- of ledikantenfabrikanten kwam overeen gezamenlijk een tarief van hun producten vast te stellen en dit op de markt te handhaven, terwijl zij, om zich hierbij de hulp van hun arbeiders te verzekeren, dezen tegelijkertijd premies (bonuses) beloofden, die het gewone loon zouden vermeerderen en zelf toenemen met de stijging der productie. Ook in andere opzichten werden de arbeidsvoorwaarden verbeterd: zoo mocht aan een bij de alliance aangesloten arbeider alleen ontslag worden verleend om grondige redenen, ter beoordeeling van een uit vertegenwoordigers van werkgevers en werknemers samengesteld scheidsgerecht. Het is duidelijk, dat hiertegenover een prestatie der arbeidersorganisaties moest staan, zij namen de verplichting op zich, zoodra de alliance dit noodig oordeelde, het werk neer te doen leggen in de onderneming, die haar zou worden aangewezen.

De grootste moeilijkheid toch voor het slagen van de plannen van Smith bestond hierin, dat alle bedrijfsgenooten zich aan de vastgestelde tarieven moesten houden; enkele fabrikanten, die zich buiten de gemeenschap hielden, waren in staat haar door hun concurrentie uiteen te doen spatten. Voor de handhaving der uniforme tarieven was het ook noodzakelijk, dat de grondstoffen een vasten prijs hadden en daar de bedrijven, waarin de alliances werden gesticht, alle meest economisch afhankelijk waren en elkaar hun producten ter verdere verwerking overdroegen, was het dus voor elk van hen van belang, dat de alliances in de verwante industrieën haar doel konden bereiken. Smith moest dus wel in de geheele nijverheid van Birmingham zijn stelsel invoeren en daartoe besloot hij tot de vereeniging van alle afzonderlijke alliances in één federatie. Hij kreeg hiertoe hulp van arbeidersleiders, die de materiele voordeelen van Smith's stelsel voor de arbeiders inzagen. Met de secretarissen van de National Amalgamated Society of Brassworkers en van de Bedstead Workers' Association stichtte hij in 1897 de Federation of Industrial Alliances. Op een vergadering zetten de vakvereenigingbestuurders het doel en de voordeelen van de stichting der alliances uiteen. Men moest voorkomen, dat een kleine minderheid der werkgevers hun, die de prijzen wilden verhoogen, een moordende concurrentie konden aandoen en aldus konden verhinderen, dat de werkgever zijn billijke winst en de arbeider het voor zijn bestaan noodige loon zou verkrijgen. Waren de arbeiders echter allen of in genoegzamen getale tot de alliances toegetreden, dan zou men kwaadwillige fabrikanten gemakkelijk kunnen dwingen zich aan de afspraken der alliances te houden. Naast het opleggen van boete dreigde als zwaarste straf de staking van de arbeiders in de betrokken onderneming op bevel der Federatie, deze zou de stakers bijstaan door de verstreking van steungelden. De arbeiders handhaafden dus feitelijk de tarieven der werkgevers, mede in hun eigen voordeel.

Dit is in enkele woorden het stelsel van Smith, dat aanvankelijk kans van slagen scheen te hebben. De overeenkomst met de „economische bedrijfsorganisatie” is duidelijk. Alle elementen van het eene systeem vindt men terug in het andere, al verschilt ook de juridische vorm, welke aan de geschapen gemeenschap wordt gegeven. Die van de collectieve arbeidsovereenkomst is zeker veel eenvoudiger en doelmatiger dan die der alliances, wier feitelijke constitutie men slechts zeer moeilijk uit het m.i. eenigszins verwarde relaas van Mantoux en Alfassa kan raden. Maar al moge dus Mr. Veraart zeker gelukkiger zijn geweest in de inkleding van zijn stelsel, essentieel is het niet verschillend van het Engelsche. Bij beide, zoo mogelijk, verplicht lidmaatschap, bij beide de band met de producenten van grondstoffen, bij beide de dreiging met staking, indien van de door de werkgevers vastgestelde tarieven door een hunner zou worden afgeweken. Bij beide ging ook het initiatief van de werkgevers uit, de behartiging van hun belangen is doel, die van de arbeidersbelangen slechts middel. Naast veel overeenkomst zijn er echter ook verschillen buiten dat van den vorm. Mr. Veraart schrikt niet terug voor inkrimping der productie, indien op die wijze de prijzen kunnen worden verhoogd en de productie loonender kan worden gemaakt. Tot deze consequentie schijnt Smith niet te zijn gekomen; hij verwacht blijkbaar alle heil van uitbreiding van den omzet, vandaar dan ook, dat hij de aan de arbeiders te betalen premies liet stijgen met de toename der productie. Het is echter zeer waarschijnlijk, dat ook Smith, zoodra hem gebleken was, dat inkrimping van productie de baten zou verhoogden, hiertoe zou hebben geadviseerd, want beide stelsels vertoonen een gelijke onverschilligheid voor de belangen van den consument.

Hoe kwam het nu, dat de Engelsche „economische bedrijfsorganisatie” slechts een kort leven mocht hebben? Zooals ik reeds zeide, was de grootste moeilijkheid te voorkomen, dat buiten de gemeenschap staande fabrikanten hun producten leverden onder de door de verbonden werkgevers kunstmatig opgeschroefde tarieven. Dit te verhinderen, bleek op den duur zelfs onmogelijk. De geheele organisatie is, gelijk zij het werk was van één man, ook door één man vernietigd, door Arthur Chamberlain, den broeder van den bekenden minister, een groot-industrieel, die aan het hoofd stond van meerdere eerste-rangsondernemingen. Chamberlain was overtuigd-individualist en weigerde dan ook zich bij de alliances aan te sluiten, waardoor hij verplicht zou zijn zich aan hare besluiten te onderwerpen. Het geheele stelsel liep gevaar en de Federatie durfde den strijd aan: zij deed de arbeiders van Chamberlain in staking gaan en betaalde de steungelden uit. Lang kon dit echter niet duren. Al spoedig verloren enkele der verbonden werkgevers, die hooge contributie moesten storten om de Federatie in staat te stellen de staking vol te houden, hun geduld en zij verlieten de alliances. Groepen arbeiders volgden en de staking moest worden opgeheven. Door dezen afloop van den strijd had de Federatie alle beteekenis verloren. Zij sleepte haar bestaan nog eenige maanden voort tot zij in 1898 werd opgeheven en als eenige herinnering aan haar bestaan in sommige bedrijven wage-boards naliet, loonraden, die tot taak hadden de loonen vast te stellen of wel als scheidsgerechten fungeerden.

In de laatste 20 jaren is veel veranderd, vooral onder de industrieelen. Hoe groot ook hun vrijheidsliefde moge zijn, zij hebben meer en meer ingezien, dat zij, evenals de arbeiders, hun kracht moeten vinden in organisatie en dat elk hunner zich dus aan den wil hunner gemeenschap zal moeten onderwerpen. Het is dan ook vrij onwaarschijnlijk, dat het stelsel van den heer Veraart op dezelfde klip zal stranden als zijn Engelsche voorganger. Wie de „economische bedrijfsorganisatie” als een kwaad beschouwt, zal de verlossing er van niet van de werkgevers, maar eerder van de werknemers moeten verwachten. J. C. SCHREUDER.

EEN VERGETEN OBJECT VOOR HEFFING INBENS.

Mijn opstel onder bovenstaanden titel in het vorig nummer der E.S.B. is voorzien van een onderschrift, waarin wordt opgemerkt, dat door mij verzuimd is te motiveeren, waarom ik naast de reeds bestaande dividend- en tantiëmebelasting wederom een zware heffing wenschte van de ondernemingen, welke de naamlooze vennootschap als bedrijfsvorm hadden gekozen, een heffing, waarvan het particulier bedrijf vrij zou blijven.

Het zij mij veroorloofd er nog eens op te wijzen, dat ik die heffing niet voorstel *naast* doch *in plaats van* de dividend- en tantiëmebelasting en wel, omdat bij het tegenwoordig stelsel de winst van ondernemingen, als naamlooze vennootschap geconstrueerd, over het algemeen *in geringere mate* door den fiscus wordt getroffen, dan die van particuliere bedrijven. Alleen de naamlooze vennootschappen, die bijkans al haar winsten uitdeelen, en dat zijn gewoonlijk de minst rendabele, worden even zwaar of zwaarder belast dan de particuliere bedrijven, de maatschappijen, die de groote winsten maken, en de burgers, wien die winsten ten goede komen, offeren naar verhouding veel minder aan de schatkist.

Dit wat de voorgestelde permanente winstbelasting — in de plaats der tegenwoordige uitdeelingsbelasting — betreft.

Ten aanzien van het punt, waartegen in de tweede alinea van het naschrift een bezwaar te berde gebracht wordt, kan het zijn, dat de toelichting bij het door mij geopperde denkbeeld niet voldoende duidelijk is geweest. Hier gaat het om de heffing van de reserves der naamlooze vennootschappen, welke, naar het in het naschrift wordt voorgesteld, een verdubbeling zou beteekenen van de vermogensheffing. Dit nu meen ik volstrekt te mogen ontkennen. Indien de uitdeelingsbelasting wordt vervangen door een winstbelasting, dan zal de niet uitgedeelde winst van vroegere jaren geheel onbelast blijven. Vandaar mijn denkbeeld tot heffing, niet van het vermogen van de naamlooze vennootschappen, doch van haar tot nog toe onbelast gebleven inkomen van vroegeren tijd. Of de aandeelenbezitter er vermogensheffing van betaalt, verandert aan de zaak niet: als de winst vroeger was uitgedeeld, zou ze ook nu nog in anderen vorm tot zijn vermogen behooren en betaalde hij er nu evengoed de vermogensheffing over, terwijl de N.V. er vroeger dividendbelasting en hij er tezelfder tijd bedrijfs- of inkomstenbelasting van had moeten opbrengen. P.

Rectificatie. — Mr. E. C. van Dorp schrijft: Het artikel in No. 195 heeft tot mijn spijt aanleiding gegeven tot een misverstand.

Men heeft uit het bovenaan blz. 876 geschrevene begrepen, dat ik de débacle der Mark toeschreef aan „de duisternis der regeeringsplannen, enz.”, terwijl de strekking van het art. juist was verschillende beweringen omtrent het verband tusschen de daling en de regeeringsplannen aan een critische beschouwing te onderwerpen en te betoogen, dat „de juiste oorzaak van de Marken-débacle onduidelijk is gebleven.”

Veroorzaakt is dit misverstand, doordat men „Dat (hangt samen)” meende te moeten laten terugslaan op het onmiddellijk voorafgaande, terwijl het volgens mijn bedoeling terug moest slaan op „Even onduidelijk is de juiste oorzaak der Marken-débacle gebleven.”

E. C. v. D.

REGEERINGSMAATREGELEN OP HANDELSGEBIED.

Melk. Op 6 October gaat de periode der winterprijzen voor de melk in. Met ingang van dien datum is de maximumkleinhandelsprijs voor volle melk vast-

gesteld op 20 cent per liter. Aan melkinrichtingen kan door het Zuivelkantoor een toeslag worden verleend.

Voorts is het verboden om volle, geheel of gedeeltelijk afgeroomde of op andere wijze verwerkte melk te verwerken tot kaas (met ingang van 15 October) en tot melkpoeder, tapmelkpoeder, gecondenseerde melk, gecondenseerde tapmelk en caseïne (met ingang van 30 Sept.). In het algemeen zal ontheffing van dit verbod slechts verleend worden aan hen, die zich in verband met den export verplicht hebben tot levering van melk voor binnenlandsch gebruik, ingevolge de regeling voor uitvoer van boter en kaas.

Suiker. Aangezien de mogelijkheid bestaat, dat grossiers in suiker zullen weigeren van hun voorraden regelmatig af te leveren aan hun afnemers, wijst de Minister er op, dat suikerproducenten bereid zijn tegen detailprijs eerste hand suiker te leveren aan gemeentebesturen en tegen grossiersprijs aan winkeliers. De prijs van suiker eerste hand is voorloopig vastgesteld op f 90. De Algemeene Suikermaatschappij heeft besloten, teneinde tegemoet te komen aan de klachten der grossiers over te kleine winstmarge, in verband met de hoge vrachten, op verschillende plaatsen van het land depôts op te richten, van waaruit de suiker veel economischer verzonden kan worden dan tot heden het geval was.

Steenkolenvoorziening. In de laatste vergadering van den Nijverheidsraad heeft de Directeur der Rijkskolendistributie uiteengezet, dat voor de naaste toekomst in de behoefte van de nijverheid aan kolen ten volle kan worden voorzien en dat ook de verdere vooruitzichten, in aanmerking genomen de kolenschaarschte over de geheele wereld, niet ongunstig zijn.

MAANDCIJFERS.

EMISSIES IN SEPTEMBER 1919.

Provinc. en Gemeentelijke leeningen	f 23.511.775,—
zijnde:	
Friesland (6e en 7e veendistrict)	f 60.000,— 5 % obl. à 97½ %.
Hengelo	f 929.000,— 5½ % obl. à 97½ %.
Helmond	f 1.000.000,— 5½ % obl. à 98 %.
Bussum	f 1.000.000,— 5½ % obl. à 98¾ %.
's-Gravenhage	f 20.000.000,— 5½ % obl. à 98 %.
Zwolle	f 1.000.000,— 5 % obl. à 98 %.
Bank- en Crediet-instellingen	„ 72.542.720,—
zijnde:	
Uniebank voor Nederland en Koloniën	f 2.000.000,— aand. à 104 %.
C. V. De Nijmeegsche Bankvereniging van Engelenburg & Schippers	f 500.000,— aand. à 125 %.
Disconto- en Effectenbank	f 500.000,— aand. à 100 %.
Twentsche Bank	f 4.444.000,— aand. à 138 %.
Rotterdamsche Bankvereniging	f 25.000.000,— aand. à 140 %.
Nederl.-Ind. Escompto-Maatschappij	f 5.000.000,— aand. à 125 %.
Amsterdamsche Bank	f 10.000.000,— aand. à 183 %.
Marx & Co's Bank	f 2.000.000,— aand. à 135 %.
Maatschappij voor Gemeente-Crediet	f 1.000.000,— 5 % obl. à 95½ %.
Industriele Ondernemingen	„ 30.136.000,—
zijnde:	
Nederlandsche Kunstzijdefabriek	f 1.500.000,— 6 % obl. à 100 %.
N. V. Oliefabrieken Insulinde	f 7.500.000,— aand. à 200 %.
Transporteeren	f 126.190.495,—

Transport..	f 126.190.495,—
Heemat	f 1.500.000,— aand. à 130 %.
N. V. Vigorose Cement Industrie „De Meteor”	f 250.000,— 6 % hyp. obl. à 100 %.
N. V. L. A. Moll's Automobielen- en Technisch Industriele Maatschij.	f 100.000,— aand. à 100 %.
N. V. De Lever's Zeep-Maatschappij	f 10.000.000,— 6 % obl. à 100 %.
N. V. Algemeene Nederl. Electr.-Maatschappij v/h. Groeneveld, Ruempol & Co.	f 500.000,— aand. à 140 %.
Vereenigde Nederlandsche Chamottefabr.	f 600.000,— aand. à 106 %.
Cultuurondernemingen, Handelsverenigingen en Handelsvenn.	„ 4.700.000,—
zijnde:	
N. V. Zwaan & De Wilp's Zaadteelt en Zaadhandel	f 150.000,— aand. à 110 %
	f 35.000,— 6 % cum. pref. winstd. aand. à 100 %.
Deli-Maatschappij	f 4.500.000,— aand. à 100 %.
Rubber Ondernemingen	„ 1.150.000,—
zijnde:	
Deli Batavia Rubber-Maatschappij	f 1.000.000,— aand. à 115 %.
Spoorwegleeningen	„ 15.000.000,—
zijnde:	
Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij	f 5.000.000,— 5½ % obl. à 100 %.
Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen	f 10.000.000,— 5½ % obl. à 100 %.
Diversen	„ 50.000,—
zijnde:	
Uitgevers-Maatsch. v/h. Paul Brand	f 50.000,— 6 % obl. à 100 %.
Totaal	f 147.090.495,—

terwijl voorts hier te lande gelegenheid bestond tot inschrijving op de uitgifte van Kr. 15.000.000,— aand. Kopenhaagsche Privatbank à 130 %.

Bovendien:	
f 21.000.000,— 3/m. Schatkistpromessen	a f 989,83
„ 16.810.000,— 6/m. „	„ 979,19
„ 10.653.000,— 4½ % Schatkistbiljetten	„ 1001,53
Totaal der emissies in Januari	f 351.300.909,—
Februari	„ 32.726.200,—
Maart	„ 35.629.547,50
April	„ 16.512.875,—
Mei	„ 42.243.720,—
Juni	„ 80.519.075,—
Juli	„ 277.824.815,—
Augustus	„ 13.503.019,—
September	„ 147.090.495,—
Algemeen Totaal	f 997.350.655,50

RIJKSPOSTSPAARBANK.

	AUGUSTUS	1917	1918	1919
Inlagen	f 8.230.881	f 9.271.967	f 11.318.100	
Terugbetalingen	„ 6.132.123	„ 6.748.418	„ 9.807.121	
Tegoed der inleggers op ultimo	„ 214.991.712	„ 228.310.541	„ 260.432.007	
Nom. bedr. der uitst. staatschuldboekjes op ultimo	„ 27.776.200	„ 31.018.850	„ 36.212.650	
Spaarbankboekjes:				
Aantal nieuw uitgegeven	9.694	10.123	11.776	
Aantal geheel afbetaald	6.827	5.466	6.775	
Aantal uitstaande op ultimo	1.751.683	1.797.144	1.871.876	

STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN.

N.B. *** beteekent: Cijfers nog niet ontvangen.

GELDKOERSEN.

BANKDISCONTO'S.

	4 October 1919	20 Juli 1914
Ned. (Disc. Wissels.	4 1/2 sedert 1 Juli '15	3 1/2 sedert 23 Mrt. '14
Bank (Bel. Binn. Eff.	4 1/2 " 1 " '15	4 " 23 " '14
(Vrsch. in R.C.	5 1/2 " 19 Aug. '14	5 " 23 " '14
Bank van Engeland	5 " 5 Apr. '17	3 " 29 Jan. '14
Duitsche Rijksbank	5 " 23 Dec. '14	4 " 5 Febr. '14
Bank van Frankrijk	5 " 21 Aug. '14	3 1/2 " 29 Jan. '14
Oostenr. Hong. Bk.	5 " 12 Apr. '15	4 " 12 Mrt. '14
Nat. Bank v. Denem.	5 1/2 " 4 Jan. '19	5 " 6 Febr. '14
Zweedsche Rijksbk.	6 " 13 Juni '19	4 1/2 " 6 " '14
Bank v. Noorwegen	5 1/2 " 11 Mei '19	4 1/2 " 11 " '14
Zwitserse Nat. Bk.	5 " 21 Aug. '19	3 1/2 " 19 " '14
Belgische Nat. Bk.	3 1/2 " 1 Oct. '19	4 " 30 Jan. '14
Bank van Spanje . .	4 " 22 Mrt. '17	4 1/2 " 24 Sept. '03
Bank van Italië . .	5 " 10 Jan. '18	5 " 9 Mei '14
Feder. Res. Bk. N.Y.	3 1/2-4 1/2	—
Javaasche Bank . . .	3 1/2 " 1 Aug. '09	3 1/2 " 1 Aug. '09

OPEN MARKT.

Data	Amsterdam		Londen	Berlijn	Parijs	N. York
	Part. disco.	Prolongatie	Part. disconto	Part. disco.	Part. disco.	Call-money
4 Oct. '19	3 7/8-4	4 1/2	3 3/4 ¹⁾	4-5/8	—	11-12 ¹⁾
29 S.-4 O. '19	3 5/8-4	4-5	3 1/4-7/8	4-5/8	—	5 1/2-12
22-27 S. '19	3 5/8-4	4-5 1/2	3 5/8-7/8	4-5/8	—	5 1/2-8
15-20 S. '19	3 5/8-3/4	3 1/2-5	3 1/4	4-5/8	—	3 1/2-5 1/2
30 S.-5 O. '18	2 1/4-3 3/8	3 1/2	3 1/2 ²⁾	4-5/8	—	5 3/4-6
1-6 O. '17	1 3/4-2 1/2	2 1/2-3/4	4 1/2 ¹⁰⁾	4-5/8	—	8-1 1/2
20-24 Juli '14	3 1/8-3/4	2 1/4-3/4	2 1/4-3/4	2 1/8-1/2	2 3/4	1 1/4-2 1/2

¹⁾ Noteering van 3 October. ²⁾ Het particulier disconto der gemeentewissels was in de afgelopen week 1/2-7/8 pCt. hooger.

WISSELKOERSEN.

WISSELMARKT.

De eerste dag der week begon met een verdere stijging voor Londen, Parijs, Berlijn en Brussel. Aan het einde van den dag werd echter reeds duidelijk zichtbaar, dat het hoogste punt bereikt was. Den volgenden dag trad dan ook weder een scherpe daling in en den daaropvolgenden dag waren deze wissels nog sterker aangeboden, zoodat in totaal weder 10 a 15 pCt. verloren ging. Vervolgens trad voor allen een licht herstel in, over het algemeen bleef de stemming echter flauw. In tegenstelling met de andere wissels was New York op den eersten werkdag sterk aangeboden, zoodat de koers tot ca. 2.59 terugliep. Deze daling werd veroorzaakt door een tijdelijk sterk aanbod van den Amerikaanschen Shipping Board, gepaard aan een gelijktijdig oploopen van de koersen voor Londen en Parijs in New York. Nadat het aanbod verwerkt was, trad weder een niet onbelangrijk herstel in.

Neutrale wissels waren eveneens aan sterke schommelingen onderhevig.

Indië opnieuw weder belangrijk vaster 103—103 1/2, heden zelfs 104 1/2 gedaan.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Data	Londen ¹⁾	Parijs ²⁾	Berlijn ³⁾	Weenen ⁴⁾	Brussel ⁵⁾	New York ⁶⁾
29 Sept. 1919..	11.20	35.—	12.40	4.50	35.50	2.62 1/2
30 " 1919..	11.19	33.75	11.80	4.20	33.75	2.61 1/2
1 Oct. 1919..	11.15	31.50	10.52 1/2	3.50	31.30	2.64
2 " 1919..	11.19	32.20	10.75	3.60	32.—	2.66 1/2
3 " 1919..	11.18	32.50	10.95	3.65	30.05	2.64 3/4
4 " 1919..	11.20	32.10	10.92 1/2	3.75	—	—
Laagste d. w. ¹⁾	11.09	31.—	10.45	3.25	31.—	2.59
Hoogste " " ¹⁾	11.25	36.—	12.55	4.50	35.50	2.67
26 Sept. 1919..	11.24 ²⁾	33.25 ²⁾	11.90 ²⁾	4.25 ²⁾	31.75	2.66 1/2
19 " 1919..	11.18 ³⁾	31.90 ³⁾	10.15 ³⁾	4.20 ³⁾	30.60	2.68 3/4
Muntpariteit..	12.10 5/8	48.—	59.26	50.41	48.—	2.48 3/4

¹⁾ Noteering te Amsterdam. ²⁾ Noteering te Rotterdam. ³⁾ Particuliere opgave. ⁴⁾ Noteering van 27 September. ⁵⁾ idem van 20 September.

Data	Stock-holm ¹⁾	Kopen-hagen ²⁾	Chris-tiania ³⁾	Zwitser-land ⁴⁾	Spanje ¹⁾	Batavia ¹⁾ telegrafisch
29 Sept. 1919	65.75	57.90	62.—	47.10	51.—	101 3/4/102 1/2
30 " 1919	65.60	57.80	—	47.75	50.60	101 3/4/102 1/2
1 Oct. 1919	65.40	57.70	61.35	47.70	50.50	101 3/4/102 1/2
2 " 1919	65.30	57.60	61.50	47.35	50.50	101 3/4/102 1/2
3 " 1919	65.25	57.40	61.50	47.70	50.75	101 3/4/102 1/2
4 " 1919	65.20	57.40	61.40	47.50	50.40	101 3/4/102 1/2
L'ste d. w. ¹⁾	65.10	57.15	61.30	46.80	50.—	101 3/4
H'ste " " ¹⁾	66.—	58.25	62.25	48.—	51.25	102 1/4
27 Sept. 1919	66.—	58.25	62.20	47.75	50.50	101 3/4/102 1/2
20 " 1919	66.10	58.30	63.10	48.20	50.50	100 3/4/101 1/2
Muntpariteit	66.67	66.67	66.67	48.—	48.—	100

¹⁾ Noteering te Amsterdam. ²⁾ Particuliere opgave.

KOERSEN TE NEW YORK.

Data	Cable Londen (in \$ per £)	Zicht Parijs (in frs. p. \$)	Zicht Berlijn (in cents p. 4 Rm.)	Zicht Amsterd. (in cents per gld.)
4 Oct. 1919	4.12.75	8.40	nom.	38 ¹⁾
Laagste d. week..	4.12.75	7.90	nom.	37 1/2
Hoogste " " . .	4.25.—	8.55	nom.	38 3/16
27 Sept. 1919	4.26.—	8.07	nom.	37 1/4 ²⁾
20 " 1919	4.16.—	8.94	nom.	37 1/8
Muntpariteit	4.86.67	5.18 1/4	95 1/4	40 3/16

¹⁾ Noteering van 3 October. ²⁾ idem van 24 September.

KOERSEN VAN DE VOLGENDE PLAATSEN OP LONDEN.

Plaatsen en Landen	Noteerings-eenheden	20 Sept. 1919	27 Sept. 1919	Tijdsperk 29 Sept.—4 Oct. 1919		4 Oct. 1919
				Laagste	Hoogste	
Alexandrië . .	Piast. p. £	97 1/2 ²⁾	97 3/8	97 3/8	97 3/8	97 3/8
*B. Aires ¹⁾ . .	d.p.gd.pes.	55 3/8	54 3/8	54	55 1/2	54 1/2
Calcutta	sh/d.p.rup.	2/0 3/8	2/0 3/8	2/0 3/8	2/0 3/8	2/0 3/8
Hongkong . . .	id. p. \$	4/1 3/4	4/2 1/4	4/2	4/2 1/4	4/2 1/4
Lissabon	d.p.escudo	26 3/4	26 1/4	26	26 1/2	26 1/4
Madrid	Peset. p. £	22.06	21.99	21.96	22.15	22.06
*Montevideo ¹⁾	d.p.peso	57 3/8	57 1/4	56	57 3/8	57 3/8
Montreal	\$ per £	4.30 3/8	4.40 1/2	4.33	4.39 1/2	4.37 1/2
*R.d.Janeiro.	d.p.milr.	14 3/32	14 2/32	14 2/32	14 1/10	14 1/10
Rome	Lires p. £	41.38	41.13	39.50	41.40	41.20
Shanghai	sh/d.p.tael	6/1	6/3	6/2	6/3	6/3
Singapore	id. p. \$	2/4 3/32	2/4 3/32	2/4 1/4	2/4 3/8	2/4 5/16
*Valparaiso . .	d.p.pap.p.	11 9/10	11 9/10	11 7/10	11 1/2	11 1/2
Yokohama	sh/d.p.yen	2/5 1/8	2/4 3/4	2/4 3/4	2/5 1/4	2/5

* Koersen van den dag voortgaande aan de data in het hoofd vermeld. ¹⁾ Telegrafisch transfert.

GOUD EN ZILVER.

Sedert 29 Juli 1918 worden de dagelijksche ontvangsten en onttrekkingen van goud door de Bank van Engeland tijdelijk niet bekend gemaakt.

NOTEERING VAN ZILVER.

Noteering te Londen te New York

4 Oct. 1919	64	120
27 Sept. 1919	63 3/8 ¹⁾	118 3/8
20 " 1919	62	114 1/2
13 " 1919	60 3/4 ²⁾	112 3/8
5 Oct. 1918	49 1/2	101 1/2
5 Oct. 1917	46 3/4	90 3/8
20 Juli 1914	24 10/16	54 1/8

¹⁾ Noteering van 26 September. ²⁾ idem van 12 September.

N. U. M.

Weekstaat der Nederlandsche Uitvoermaatschappij. Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Bankiers	Buitent. Schatkistbilj.	Debet Diverse reken. ¹⁾	5 pCt. Schuld-brieven	Credit Diverse reken. ¹⁾
30 Sept. 1919..	3.224	58.650	1.410	17.164	43.074
25 " 1919..	3.031	58.650	1.364	17.164	42.908
18 " 1919..	2.791	58.650	1.384	17.164	42.515
11 " 1919..	2.208	58.650	1.335	17.164	42.378
3 Oct. 1918..	3.867	49.600	66.800	14.507	93.281

¹⁾ Beide rekeningen omvatten, behalve garantiewissels in portefeuille tot het bedrag der buitent. schatkistbiljetten, in hoofdzaak garantiewissels in depot bij de Ned. Bank.

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 4 Oct. 1919.

Activa.

Binnenl. Wis- sels, Prom., enz. in disc.	{ H.-bk. f 89.561.810,74 B.-bk. „ 941.958,71 Ag.sch. „ 33.269.116,99 1/2	f 123.772.886,44 1/2
Papier o. h. Buitenl. in disconto		—
Idem eigen portef.	f 47.663.345,—	
Af: Verkocht maar voor de bk. nog niet afgel.	„	47.663.345,—
Beleeningen incl. vrsch. in rek.-crt. op onderp.	{ H.-bk. f 140.332.624,30 1/2 B.-bk. „ 13.823.152,08 Ag.sch. „ 77.525.281,32 1/2	f 231.681.057,71
Op Effecten	f 226.459.457,71	
Op Goederen en Spec.	„ 5.221.600,—	231.681.057,71
Voorschotten a. h. Rijk	„	12.406.141,15 1/2
Munt en Muntmateriaal		
Munt, Goud	f 56.411.425,—	
Muntmat., Goud	„ 575.774.499,22 1/2	
	f 632.185.924,22 1/2	
Munt, Zilver, enz.	„ 4.806.665,44 1/2	
Muntmat., Zilver	„	636.992.589,67
Effecten		
Bel. v. h. Res. fonds.	f 4.523.617,50	
id. van 1/2 v. h. kapit.	„ 3.946.745,87 1/2	8.470.363,37 1/2
Geb. en Meub. der Bank	„	3.312.000,—
Diverse rekeningen	„	50.132.257,77 1/2
		f 1.114.430.641,13

Passiva.

Kapitaal	f 20.000.000,—
Reservefonds	„ 5.000.000,—
Bankbiljetten in omloop	„ 1.021.460.085,—
Bankassigatiën in omloop	„ 1.602.953,50 1/2
Rekening-Courant saldo's:	
Van het Rijk	f —
Van anderen	„ 56.848.003,87 1/2
Diverse rekeningen	„ 9.519.598,75
	f 1.114.430.641,13

Beschikbaar metaalsaldo	f 420.244.889,02 1/2
Op de basis van 1/2 metaaldekking	„ 204.262.680,54 1/2
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is	„ 2.101.224.445,—

Verschillen met den vorigen weekstaat:

	<i>Meer</i>	<i>Minder</i>
Disconto's	100.274,74	
Buitenlandsche wissels	273.171,—	
Beleeningen	15.101.771,86 1/2	
Goud	422.714,46	
Zilver		201.608,40
Bankbiljetten	21.322.365,—	
Part. Rek.-Crt. saldo's		8.185.278,05 1/2

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud	Zilver	Bankbiljetten	Andere opelschbare schulden
4 Oct. 1919	632.186	4.807	1.021.460	58.451
27 Sept. 1919	631.763	5.008	1.000.138	66.693
20 „ 1919	631.690	4.905	989.558	78.479
13 „ 1919	631.577	5.330	995.715	82.014
6 „ 1919	631.587	5.801	1.003.950	66.211
30 Aug. 1919	635.593	5.323	1.002.879	72.730
23 „ 1919	638.640	5.868	987.544	66.650
16 „ 1919	646.533	5.792	996.647	79.149
9 „ 1919	646.533	5.822	1.004.122	76.992
2 „ 1919	646.539	6.089	1.022.892	65.751
26 Juli 1919	651.403	6.417	1.003.290	70.823
19 „ 1919	651.403	6.635	1.010.346	70.147
12 „ 1919	652.622	6.982	1.015.918	66.429
5 Oct. 1918	707.586	8.049	981.217	56.834
6 Oct. 1917	675.916	7.211	816.307	68.108
25 Juli 1914	162.114	8.228	310.437	6.198

Data	Disconto's		Beleeningen	Beschikbaar Metaalsaldo	Dekking-percentage
	Totaal	Hiervan Schatkistpromessen rechtstreeks			
4 Oct. 1919	123.773	69.000	231.681	420.245	59
27 Sept. 1919	123.673	61.000	216.579	422.639	60
20 „ 1919	130.927	65.000	211.468	422.222	60
13 „ 1919	136.139	65.000	213.829	421.095	59
6 „ 1919	122.819	50.000	220.151	422.589	60
30 Aug. 1919	111.649	47.000	236.647	425.494	60
23 „ 1919	86.755	28.000	240.259	432.844	61
16 „ 1919	101.330	40.000	234.006	436.277	61
9 „ 1919	107.751	52.000	234.038	435.244	60
2 „ 1919	119.252	65.500	239.220	433.810	60
26 Juli 1919	112.536	66.500	208.158	442.070	61
19 „ 1919	113.747	61.000	208.275	441.012	61
12 „ 1919	117.136	59.000	210.762	442.197	61
5 Oct. 1918	110.654	89.000	112.556	507.415	69
6 Oct. 1917	67.541	57.000	70.078	505.252	77
25 Juli 1914	67.947	14.300	61.686	43.521 1)	54

1) Op de basis van 1/2 metaaldekking.

Uit de bekendmaking van den Minister van Financiën blijkt, dat uitstonden op:

	27 Sept. 1919	4 Oct. 1919
Aan schatkistpromessen.. waarvan rechtstreeks bij de Ned. Bank geplaatst	f 396.320.000,—	f 399.240.000,—
Aan schatkistbiljetten ..	„ 61.000.000,—	„ 69.000.000,—
Aan zilverbons ..	„ 84.361.000,—	„ 95.014.000,—
	„ 40.097.079,—	„ 40.136.133,—

JAVASCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Naast de per mail ontvangen gegevens worden de telegrafisch bekend geworden totaalcijfers der obligo's en uitzettingen en het beschikbaar metaalsaldo van latere data opgenomen.

Data	Goud	Zilver	Bankbiljetten	Andere opelschb. schulden
27 Sept. 1919	***	***		385.000
13 „ 1919	***	***		381.500
6 „ 1919	***	***		383.000
5 Aug. 1919	142.286	4.726	256.933	87.580
26 Juli 1919	142.281	5.104	253.364	88.035
19 „ 1919	135.722	5.510	250.676	88.630
12 „ 1919	136.047	5.433	250.360	90.264
21 Sept. 1918	100.300	14.088	179.199	76.939
22 Sept. 1917	82.246	17.393	173.293	58.435
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634

Data	Disconto's	Wissels, buiten N.-Ind. betaalbaar	Beleeningen	Diverse rekeningen 1)	Beschikbaar metaalsaldo	Dekking-percentage
27 Sept. 1919		224.000		***	107.500	***
13 „ 1919		224.000		***	106.750	***
6 „ 1919		226.000		***	106.000	***
5 Aug. 1919	11.221	16.883	91.288	22.524	78.384	42
26 Juli 1919	10.060	19.301	74.918	10.327	79.367	43
19 „ 1919	10.202	18.107	74.476	13.664	73.646	42
12 „ 1919	9.936	16.170	81.610	9.524	73.582	42
21 Sept. 1918	8.427	26.278	73.118	17.556	63.348	45
22 Sept. 1917	7.808	34.774	72.943	19.699	53.578	43
25 Juli 1914	7.259	6.395	47.934	2.228	4.842 2)	44

1) Sluitpost der activa. 2) Op de basis van 1/2 metaaldekking.

SURINAAMSCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Metaal	Circulatie	Andere opelschb. schulden	Disconto's	Div. rekeningen 1)
23 Aug. 1919	949	1.448	1.151	1.524	416
16 „ 1919	945	1.497	1.129	1.516	423
9 „ 1919	943	1.510	1.124	1.521	381
2 „ 1919	940	1.608	1.101	1.510	442
24 Aug. 1918	665	1.261	1.059	1.151	73
25 Aug. 1917	713	1.113	995	905	730
25 Juli 1914	645	1.100	560	735	396

1) Sluitpost der activa.

BUITENLANDSCHE BANKSTATEN.

Aan het eind van ieder kwartaal wordt een overzicht gegeven van enkele niet wekelijks opgenomen bankstaten.

BANK VAN ENGELAND.

Voornaamste posten, onder bijvoeging der Currency Notes, in duizenden pond sterling.

Data	Metaal	Circulatie	Currency Notes.		
			Bedrag	Goudd.	Gov. Sec.
1 Oct. 1919	88.159	84.142	335.021	28.500	317.536
24 Sept. 1919	88.196	81.611	331.174	28.500	314.036
17 " 1919	88.243	80.902	330.627	28.500	313.585
10 " 1919	88.625	81.127	331.442	28.500	314.177
3 Oct. 1918	72.158	62.252	278.888	28.500	256.659
3 Oct. 1917	55.727	41.829	180.749	28.500	154.062
22 Juli 1914	40.164	29.317	—	—	—

Data	Gov. Sec.	Other Sec.	Public Depos.	Other Depos.	Reserve	Dekking-percentage ¹⁾
1 Oct. '19	70.735	81.990	35.863	121.220	22.467	14,25
24 Sept. '19	26.229	83.706	19.396	97.457	25.036	21,42
17 " '19	19.523	84.722	20.128	91.822	25.791	23,03
10 " '19	21.657	83.297	23.078	89.364	25.588	22,76
3 Oct. '18	57.671	99.727	30.525	137.127	28.355	16,91
3 Oct. '17	58.735	98.372	42.512	128.745	32.348	18 ¹ / ₈
22 Juli '14	11.005	33.633	13.735	42.185	29.297	52 ¹ / ₈

¹⁾ Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

DUITSCHER RIJKSBANK.

Voornaamste posten, onder bijvoeging der Darlehens-kassenscheine, in duizenden Mark.

Data	Metaal	Daaraan Goud	Kassenscheine	Circulatie	Dekking-percentage ¹⁾
23 Sept. 1919	1.116.434	1.096.983	8.617.934	28.619.037	34
12 " 1919	1.121.120	1.102.314	8.237.490	29.010.156	32
6 " 1919	1.121.771	1.103.252	8.265.350	29.094.436	32
31 Aug. 1919	1.122.771	1.103.252	8.565.350	28.492.316	34
22 Sept. 1918	2.565.351	2.447.215	2.340.130	14.429.381	34
22 Sept. 1917	2.511.513	2.403.854	864.219	9.603.573	35
23 Juli 1914	1.691.398	1.356.857	65.479	1.890.895	93

¹⁾ Dekking der circulatie door metaal en Kassenscheine.

Data	Wissels	Rek. Crt.	Darlehenskassenscheine	
			Totaal uitgegeven	In kas bij de Reichsbank
23 Sept. 1919	28.454.907	8.334.080	20.218.400	8.591.800
12 " 1919	28.822.448	8.405.521	20.214.400	8.460.600
6 " 1919	31.246.515	10.885.265	20.289.000	8.513.300
31 Aug. 1919	31.246.515	10.885.265	20.348.900	8.541.500
22 Sept. 1918	17.590.086	9.106.408	10.941.700	2.327.800
22 Sept. 1917	11.265.959	5.972.139	6.110.700	749.400
23 Juli 1914	750.892	943.964	—	—

OOSTENRIJKSCH-HONGAARSCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden Kronen.

Data	Metaal en buitenl. goud-wissels	Disc. en beleeningen	Bijzondere schuld van Oostenrijk en Hongarije	Bank-biljetten	Rek. Crt. saldi
23 Spt. '19	330.704	13.436.201	32.954.000	45.203.196	9.088.375
15 " '19	330.566	13.455.654	32.954.000	44.463.678	7.406.343
7 " '19	328.171	12.359.551	32.954.000	43.455.946	6.229.562
31 Aug. '19	327.365	11.856.866	32.954.000	43.452.737	5.839.017
23 Juli '14	1.589.267	954.356	—	2.159.759	291.270

¹⁾ waarvan 260.685 goud, 13.323 buitenlandse goudwissels en 56.696 munt- en muntmateriaal zilver.

BANK VAN FRANKRIJK.

Voornaamste posten in duizenden francs.

Data	Goud	Waarvan in het Buitenland	Zilver	Te goed in het Buitenland	Butt.gew. voorsch. a/d. Staat
2 Oct. '19	5.574.184	1.978.278	291.458	803.840	24.750.000
25 Sept. '19	5.573.838	1.978.278	292.649	830.634	24.150.000
18 " '19	5.573.301	1.978.278	293.907	795.982	24.000.000
11 " '19	5.482.849	1.978.278	294.747	823.011	23.850.000
3 Oct. '18	5.438.630	2.037.108	319.809	1.540.155	18.300.000
5 Oct. '17	5.321.227	2.037.108	259.782	761.964	12.100.000
23 Juli '14	4.104.390	—	639.620	—	—

Data als boven.	Wissels	Uitgestelde Wissels	Beleen-ning	Bankbil-jetten	Rek. Crt. Partt-culieren	Rek. Crt. Staat
	995.966	689.341	1.266.226	36.255.602	2.753.615	65.267
942.711	694.468	1.281.113	35.786.798	2.782.397	81.015	
940.029	699.421	1.261.195	35.655.028	2.742.854	87.722	
901.094	703.809	1.262.671	35.681.670	2.773.038	39.676	
902.103	1.058.039	831.567	30.225.175	3.029.352	76.040	
728.320	1.161.654	1.097.085	21.420.039	2.899.713	27.269	
1.541.080	—	769.400	5.911.910	942.570	400.590	

SOCIÉTÉ GÉNÉRALE DE BELGIQUE. ¹⁾

Voornaamste posten in duizenden francs.

Data	Metaal incl. buitenl. saldi	Beleen. van buitenl. vorder.	Beleen. van prom. d. provinc.	Binn. wissels en beleen.	Circulatie	Rek. Crt. saldi
17 Oct. '18	1.216.753	100.082	480.000	97.728	1.507.912	377.440
10 " '18	1.219.743	100.021	480.000	100.040	1.508.011	382.595
3 " '18	1.144.781	100.011	480.000	95.287	1.452.612	358.318
26 Sept. '18	1.145.778	99.982	480.000	101.783	1.452.948	365.452
18 Oct. '17	476.043	90.903	480.000	100.351	1.172.474	91.204
19 Oct. '16	352.872	76.033	480.000	39.834	828.739	110.068

¹⁾ Sedert einde 1914 met de functie van circulatiebank belast.

VEREENIGDE STATEN VAN NOORD-AMERIKA.

FEDERAL RESERVE BANKS.

Voornaamste posten in duizenden dollars.

Data	Goud	Waarvan voor dekking F. R. Notes	Waarvan in het buitenland	Zilver etc.	F.R. Notes in circulatie
12 Sept. '19	2.068.867	1.299.535	—	69.632	2.621.228
5 " '19	2.067.052	1.281.504	—	69.818	2.611.697
29 Aug. '19	2.066.788	1.258.917	—	69.188	2.530.629
22 " '19	2.074.285	1.234.298	—	68.416	2.553.534
13 Sept. '18	2.023.558	1.190.072	5.829	52.481	2.295.031
14 Sept. '17	1.374.949	529.597	52.500	51.085	644.567

Data	Wissels	Totaal Deposito's	Waarvan van Kapitaal	Algem. Dekking-percentage ¹⁾	Percent. Gouddekking circulatie
12 Sept. '19	2.116.843	2.649.514	85.140	43,3	49,6
5 " '19	2.202.085	2.559.081	84.996	48,1	48,7
29 Aug. '19	2.178.272	2.446.310	84.926	48,3	49,1
22 " '19	2.137.221	2.487.074	84.730	47,8	48,7
13 Sept. '18	1.910.178	2.284.107	78.689	51,1	51,9
14 Sept. '17	335.778	1.368.782	59.368	74,4	82,2

¹⁾ Verhouding tusschen: den totalen goudvoorraad, zilver etc., en de opeisbare schulden: F. R. Notes en netto deposito's met inbegrip van het kapitaal.

PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.

Voornaamste posten in duizenden dollars.

Data	Aantal banken	Totaal uitgezette gelden en beleggingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal deposito's	Waarvan time deposits
5 Sept. '19	774	15.233.886	1.342.058	13.510.339	1.921.549
29 Aug. '19	773	14.964.914	1.324.374	13.233.658	1.919.905
22 " '19	773	14.957.118	1.286.143	13.262.644	1.897.928
15 " '19	769	14.930.870	1.359.099	13.372.969	1.882.701
6 Sept. '18	735	12.999.208	1.192.072	11.368.823	1.461.373

EFFECTENBEURZEN.

Amsterdam, 6 October 1919.

Wie zich aan het einde van den oorlog had voorgesteld, dat onmiddellijk en op regelmatige wijze kon worden overgegaan tot den wederopbouw van al datgene, dat de vijf oorlogsjaren aan materiele en ideële waarde vernietigd hebben, is wel zeer bedrogen uitgekomen. Thans, nu rond een jaar verstreken is na het afkondigen van den wapenstilstand, ziet men weliswaar overal pogingen, om den wagen weder in het spoor te brengen, doch tot succes hebben deze pogingen nog nergens geleid. Ontegenzeglijk bestonden reeds vóór den oorlog een groot aantal problemen op sociaal gebied, die dringend om oplossing vroegen; verre er van deze oplossing te hebben gebracht, heeft de wereldstrijd die vraagstukken nog verscherpt en er door zijne ontwrichting van de productie nog een aantal even ingewikkelde aan toegevoegd. Had men een jaar geleden gedacht, aan het einde van 1919 in een tijdperk van algemeene reconstructie te zijn aangeland, thans is men daarmede nog nauwelijks begonnen en zijn er nog tal van belletsels aanwezig, voordat men den herbouw kan beginnen.

Tal van economische strijdsvragen, tijdens de oorlogsjaren door allerlei lapmiddelen op de lange baan geschoven, eischen thans zonder verwijl in practischen zin te worden opgelost. De productie schijnt te kunnen wachten en aan de steeds beangstigender wordende gevolgen van dien toestand wordt minder aandacht geschonken, dan aan de wenschelijkheid van het inwilligen van persoonlijke eischen.

In weerwil van de zoo goed als in ieder land aan de orde van den dag zijnde belangrijke conflicten tusschen werknemers en werkgevers, tusschen arbeid en kapitaal, hebben de internationale effectenbeurzen, naar het koersverloop te oordeelen, van een optimistische zienswijze blijk gegeven, al lijdt het geen twijfel, dat dit optimisme door de omstandigheden allerminst gerechtvaardigd is en slechts als bewijs mag gelden voor een economische schijngezondheid.

Zoo was, te Londen, het eerste gevolg van de nationale spoorwegstaking in de afgelopen week niet een heftige inzakking van het koersniveau, zooals men allicht geneigd zou zijn te veronderstellen, doch liet men er zich hoogstens tot eenige meerdere reserve bewegen. Zooals bekend geacht mag worden, geldt het hier een loonkwestie, waarin de „Unions” der spoorwegarbeiders enerzijds, tegenover de Britsche regeering anderzijds, in het strijdperk stonden. Tot op den laatsten dag heeft men van geen van beide zijden van toegeven iets willen weten. Als voorwaarde voor de heropening der telkenmale afgebroken onderhandelingen stelde de regeering de onmiddellijke hervatting van den arbeid, daar de staking, die buiten het spoorwegverkeer al spoedig dreigde het geheele voerwezen te verlammen, voor het geheele land, maar vooral voor de groote steden, ernstige gevaren in haar schoot verborgen hield. Als gold het weder een gevaarlijken buitenlandschen vijand, zoo riep het gouvernement de hulp in van een ieder, om te trachten de heillooze gevolgen van de staking te keeren. Door middel van aanplakbiljetten, door groote annonces in de dagbladen en op allerlei andere wijzen werd op spaarzaamheid en bezuiniging in het verbruik van vele artikelen aangedrongen. In een van die communiqués, beginnende zoowel als eindigende met „*Fight for the life of the community!*”, heet het onder meer: „*Save foot, save petrol, save coal! Help!*”, een ware noodkreet. Met den practischen zin, die in dit eilandrijk wel eens meer waar te nemen is, deed de regeering echter meer dan om hulp roepen, en richtte spoedig allerlei diensten in, ten einde over de grootste moeilijkheden heen te komen. Al deze maatregelen verhoogden het prestige der regeering tegenover de stakers, wier zaak door het vele ongemak, dat zij veroorzaakte, ter beurze al dadelijk weinig sympathie ontmoette.

Zooals gezegd, krompen de zaken den eersten dag sterk in, en waar realisatie met winst mogelijk was, geschiedde dit; toch is geen oogenblik van geforceerde verkoopen sprake geweest. De onaandoenlijke houding der Londensche beurs moge eenige verwondering wekken, dit is niet het geval, wanneer men in aanmerking neemt, dat een geschil als het onderhavige, al geruimen tijd werd verwacht. Men was zich er wel van bewust, dat het tot een gevecht met de georganiseerde arbeiders moest komen, en zoodoende was men door het uitbreken van het conflict minder verschrikt, dan wel dat men reeds hoopte op een oplossing, die, hoe zij ook mocht uitvallen, de geladen atmosfeer zou hebben ontspannen. Begrijpelijkerwijze waren de waarden der binnenlandsche spoorwegen gedurende het conflict zwak gestemd, doch in verhouding tot den ernst van den toestand was de daling niet overdreven.

Hoe weinig sympathiek de beurs tegenover de stakende vakverenigingen stond, bewijst wel het volgende: men was benieuwd te weten, op welke wijze de Unions hare stakingsfondsen hadden belegd en er werd ter beurze voorgesteld, indien mocht blijken, dat de verenigingen met Britsche staatsleeningen aan de markt mochten komen, dat men die niet van haar zou accepteren. Men heeft dezen voorgestelden maatregel toch te kras gevonden en is tot de juiste slotsom gekomen, dat men niets mocht doen, wat het Britsche staatscrediet zou aantasten, zelfs tegenover hen, die in conflict met de regeering waren.

Door de spoorwegstaking is weer eens te meer de aandacht gevestigd op het groote belang van petroleum in verband met het vervoerwezen. Ten einde het verkeer nog eenigszins gaande te houden, waren door de regeering groote aantallen motorvrachtwagens gerequireerd. In verband hiermede stond ook de uitnodiging tot spaarzaamheid in het gebruik van benzine, die eveneens in bovengenoemd plakkaat voorkwam. Ter beurze waren petroleumwaarden zeer gezocht, vooral Mexican Eagles, waaromtrent bonus-geruchten in omloop waren. De gewone aandelen bereikten een nieuw hoogterecord op 9¹³/₁₆. In rubberwaarden ging deze week weinig om; hoewel de noteeringen zich goed konden handhaven. Anglo-Dutch zijn bij beperkten handel tot 51/6/—, ingezakt, doch konden naderhand weder tot 53/6/— opkomen. Men wacht met spanning op de berichten betreffende den voorgestelden aankoop door het Nederlandsch-Indische gouvernement van de rijstvelden der onderneming.

Te Parijs is men aanvankelijk bevreesd geweest voor de gevolgen, die de Engelsche spoorwegstaking ook voor Frankrijk kon hebben. In de eerste plaats werd de aanvoer van steenkolen daardoor in gevaar gebracht; direct na het uitbreken van de staking werd namelijk vanwege de Britsche regeering beslag gelegd op de steenkoolvoorraden, zelfs op die, welke zich in voor Frankrijk bestemde schepen bevonden. Anderzijds heeft men zich ook niet kunnen onttrekken aan den pijnlijken indruk, gewekt door verschillende internationale politieke kwesties. Als tegenwicht tegenover deze ongunstige factoren stond de verbetering van den Franschen wisselkoers te Londen en te New York, als gevolg van de aangekondigde bereidwilligheid der Vereenigde Staten, om de rente, verschuldigd op aan de Geallieerden verleende voorschotten, voor een tijdperk van drie jaar te fundeeren. Ook te Parijs was meer terughouding merkbaar. De Fransche rente, de 3 pCt. zoowel als de 5 pCt., zakte ½ pCt. in, 4 pCt. rente 1917 ging tot 71¼ terug. Russische staatsfondsen waren iets beter gestemd in verband met verwachtingen, die men koesterde omtrent het toegeven van de leiders der Sowjets aan de eischen der Geallieerden. De kwestie van den gedepresseerden wisselkoers blijft echter bij voortdurende een zeer verontrustende factor. Allerwegen zint men op middelen ter verbetering en te dien aanzien is zeker wel een van de interessantste publicaties van de afgelopen week de nota, door het Ministère de la Reconstitution Industrielle aan de Fransche industrieelen gericht. Nog maar kort geleden gingen talloze stemmen uit Frankrijk naar Groot-Brittannië en de Vereenigde Staten, om het land, waarmede zij ten strijde getrokken waren, na afloop van den oorlog ook niet aan zijn weinig benijdenswaardig lot over te laten, om het te voorzien van grondstoffen en van producten. „Ondanks de vaderlandslievende weifeling, die zij zeer natuurlijkerwijs zullen ondervinden,” worden de Fransche industrieelen thans door hunne regeering uitgenoodigd, om in Duitschland aankopen te doen van die artikelen, die op het oogenblik in Frankrijk niet voorradig zijn. Sneller, dan menigeen gedacht zou hebben, wordt dus thans van officieele zijde een begin gemaakt met de opheffing van den economischen boycot van Duitschland, waarom zooveel te doen geweest is. Wat ellenlange vertogen vol menschevendheid en verzoeningsgezindheid niet vermochten te bereiken, dat bereikt de lage wisselkoers. Toch durft men in de Fransche pers de consequenties van deze volteface niet geheel aan en vindt het noodig zich te beroepen op het bevriende Engeland en Amerika, die hetzelfde gedaan hebben en doen. Het is namelijk gebleken, dat een groot aantal artikelen, die Frankrijk van deze twee landen kocht, uit Duitschland afkomstig is en blijkens de nota van het genoemde ministerie is het streven er thans op gericht, de inkoop bij Amerika en Engeland thans in die artikelen, welke Duitschland Frankrijk kan leveren, te beperken.

Dit is althans weder een begin van direct handelsverkeer tusschen twee landen, die nog voor kort als vijanden tegenover elkander stonden; of evenwel de invloed, die van dezen stap eenerzijds op de Fransche valuta, anderzijds op de

Duitsche, zal uitgaan, belangrijk zal zijn, valt te betwijfelen. Voor zeer belangrijke invoerartikelen, zoowel levensmiddelen als grondstoffen, blijft Frankrijk voorloopig nog op de Vereenigde Staten aangewezen en in de circulaire van het reconstructie-ministerie wordt dan ook slechts in hoofdzaak gewezen op de mogelijkheid van invoer van diverse machines uit Duitschland. Zoolang dit rijk nog niet weder in ruime mate over grondstoffen de beschikking krijgt, zal van levering van andere nijverheidsproducten aan Frankrijk wel niet veel komen.

Voorshands bestaat er dus ook geen reden, om uit hoofde hiervan optimistische verwachtingen omtrent den Duitschen wisselkoers te koesteren. Ten aanzien van dit vraagstuk is een tweede interessant geschrift van de laatste dagen de „Valuta-Denkschrift“ van den Duitschen Minister van Financiën. Hierin wordt de geschiedenis van den markenkoers in het buitenland nagegaan tot op half September 1919, toen de koers hier te lande op f 8,75 per Mk. 100,— was gedaald. Zoolks ook reeds in Engeland en in Frankrijk geschied is, wordt ook hier als eerste remedie voorgeschreven: „Orde, onvermoeide geregelde arbeid en uiterste zuinigheid op elk gebied.“ De minister ziet in, dat deze maximes thans nog niet bereikbaar zijn, zoodat men ook op dit punt „Ersatz“-maatregelen moet treffen. Deze maatregelen zullen o.m. bestaan in contrôle op in- en uitvoer, zóó dat deze meer in overeenstemming komen met de eischen en nooden van het land. Stappen tot sluiting van de grens zouden reeds genomen zijn, ten einde de in- en uitvoerpolitiek weder te kunnen regelen. De prijspolitiek bij den uitvoer dient ook aan de nooden van het land te worden aangepast, daar de tegenwoordige uitvoer geen gezond verschijnsel mag heeten, doch eerder als een uitverkoop moet worden betiteld, die alle kans heeft, op een verdere verarming van Duitschland uit te loopen. Verder werd de regeling der loopende credieten en het aangaan van nieuwe voorschotten in het vooruitzicht gesteld en ten slotte krachtige bestrijding der voor de valuta zeer nadeelige „Kapitals- und Steuerverflucht“ door de bestaande en alsnog uit te vaardigen wetten.

Aan de Duitsche beurzen heeft men den inhoud van dit memorandum eerder als vrome wenschen opgevat en is men van meening geweest, dat de vervulling daarvan in de eerste plaats niet in Duitschland zelf, doch wel bij het buitenland moest worden gezocht. De handel ter Beurze leed overigens onder den invloed van de geallieerde nota aan Duitschland betreffende de Oostzeelanden. Met uitzondering van in koloniale aandelen ging ter beurze weinig om. Petroleum-aandelen, o.m. Steaua Romana, lagen vast.

Te onzent heeft men zich aanvankelijk eenigszins laten beïnvloeden door de Engelsche spoorwegstaking. Verder dan eenige terughoudendheid bij den aankoop van fondsen is het evenwel niet gekomen; steeds was een gunstige grondtoon waarneembaar. Aan het einde der week sluiten dan ook zoo goed als alle verhandelde hoofdfondsen, met uitzondering van tabaksaandelen, in avans.

	30 Sept.	3 Oct.	6 Oct.	Rijzing of daling.
5 % Ned. W. Sch.	92 ¹⁵ / ₁₆	93 ¹ / ₄	93 ¹ / ₄	+ ⁵ / ₁₆
4 ¹ / ₂ % „ „ „ 1916	89 ¹ / ₂	87 ¹ / ₈	88	- 1 ¹ / ₂
4 % „ „ „ 1916	81 ¹ / ₂	82	82 ³ / ₄	+ 1 ¹ / ₄
3 ¹ / ₂ % „ „ „	68 ³ / ₈	67 ¹ / ₂	67 ³ / ₄	+ ⁵ / ₈
3 % „ „ „	60 ³ / ₈	60 ¹ / ₂	61	+ ⁵ / ₈
2 ¹ / ₂ % Cert. N. W. S.	51 ¹ / ₁₆	51 ³ / ₈	51	- ¹ / ₁₆
5 % Oost-Indië 1915	93 ³ / ₈	94 ¹ / ₄	94	+ ³ / ₈
4 % Oost. Hongarije Goud	20 ¹ / ₂	20 ¹ / ₂	20 ¹ / ₂	—
4 % Oostenr. Kronenrente	11 ³ / ₈	10 ⁷ / ₈	11	- ⁵ / ₈
5 % Rusland 1906	26	26 ¹ / ₂	25	- 1
4 ¹ / ₂ % Iwongorod Domb. . . .	22	21 ¹ / ₄	19	- 3
4 % Rusland Cons. 1880	20	22 ¹ / ₂	19 ¹ / ₁₆	- 15 ¹ / ₁₆
4 % Rusl. bij Hope & Co.	20	22	21	+ 1
4 % Servië 1895	40	40	40	—
4 ¹ / ₂ % China Goud 1898	70 ¹ / ₈	70 ¹ / ₈	70 ¹ / ₈	—
4 % Japan 1899	60	—	—	—
4 % Argentinië Buitenl. . . .	64 ¹ / ₂	64 ¹ / ₂	64 ¹ / ₂	—
5 % Brazilië 1895	65 ¹ / ₄	65 ¹ / ₄	65 ¹ / ₄	—
5 % „ 1913	51 ³ / ₄	—	—	—

De aandacht van het publiek concentreerde zich vooral op de cultuurafdelingen, vooral op suiker-, rubber- en theeaandelen.

In de cultuurafdeeling werden vooral laatweek belangrijke aankopen in aandelen Handelsvereniging Amsterdam uitgevoerd, naar verluit voor Indische rekening. De belangrijkste hausse trad in na detachering van het extra interim-dividend van 10 pCt. op 1 October. Heden steeg de koers bij levendigen handel verder op 605—611 pCt.

Ook aandelen Cultuurmaatschappij der Vorstenlanden

werden, hoewel op kleinere schaal dan het hoofdfonds, tot stijgende prijzen uit de markt genomen. Het slot kwam op 296 pCt. Verder stegen ook verschillende „kleinere“ cultuursuikeraandelen, zooals Bodjong, (350¹/₂), Javasche Cultuur (540—547), Kalibagor (650) en Tjoekirs (650—665). Heden ontwikkelde zich ook flinke belangstelling voor aandelen der Internationale Crediet- en Handelsvereniging Rotterdam, eenerzijds in verband met de gunstige suikerconjunction, anderzijds op geruchten, dat binnenkort een voorstel zou worden gedaan tot verhooging van het winstpercentage voor aandeelhouders. De koers steeg heden van 295 tot 306, slot 304.

In rubberaandelen ging deze week wat minder om dan voorheen. Toch hebben de koersen zich goed kunnen handhaven. Ten aanzien van het product valt op te merken, dat de verwachtingen omtrent een groote vermeerdering in de productie zijn uitgekomen. Volgens recente publicaties bedraagt nl. de totale productie van plantagerubber over de periode Januari—Juni van dit jaar 67 pCt. meer dan over hetzelfde tijdperk van 1918. Voor alle soorten van rubber valt een vermeerdering van rond 54 pCt. te vermelden. Het blijft voorshands een open vraag of de consumptie zich in eenige verhouding aan deze meerdere productie zal weten aan te passen. Eenige geruststelling ligt wel opgesloten in den fenomenalen groei van de Amerikaansche automobielbandenindustrie, zooals die blijkt uit een statistiek, voor komende in de „India Rubber World“. Gedurende de oorlogsjaren is nl. een enorme stijging gekomen in het aantal door de Amerikaansche nijverheid gemaakte automobielen, waarbij op te merken valt, dat het aantal personenwagens verminderde, toen Amerika mede in den oorlog ging; het aantal vrachtwagens nam daarna echter toe.

	Productie van personenwagens	vrachtwagens	totaal
1913	461.500	23.500	485.000
1914	543.679	25.375	569.045
1915	818.618	74.000	892.618
1916	1.493.617	90.000	1.583.617
1917	1.740.792	128.157	1.868.947
1918	926.388	227.250	1.153.637

Uit deze statistiek blijkt, dat de Vereenigde Staten in 1913 461.500 personenautomobielen afleverden, welk aantal in 1917 tot 1.740.792 steeg. In 1918, in verband met de oorlogsrestricties, trad een daling tot 926.388 in. Het cijfer voor motorlorries, die in 1913 ten getale van niet meer dan 23.500 werden vervaardigd, steeg tot ongeveer het tienvoudige in 1918. Uit officieele gegevens blijkt verder, dat het aantal automobielen, in gebruik in de Vereenigde Staten, van 1¹/₄ miljoen in 1913 steeg tot meer dan 6 miljoen in 1918, terwijl de binnenlandsche consumptie van automobielbanden van 6.275.000 in 1913 tot circa 31.000.000 in 1918 steeg. Tegen dit kolossale binnenlandsche gebruik valt door zijn betrekkelijk geringe betekenis de uitvoer op; deze bedroeg nl. slechts ongeveer 2 pCt. van de totale productie.

In verband met groote belangstelling, die zich in Indië voor de thee van oogst 1919 en ook reeds voor die van 1920 heeft ontwikkeld, welke belangstelling tot flinke prijsstijgingen heeft gevoerd, was hier ter beurze af en toe goede kooplust voor theeaandelen te bespeuren. Zoo stegen de aand. Alg. Ned.-Ind. Thee Cultuur Maatschappij tot 113 pCt., Rongga's tot 125, Preanger Regentschappen, welke maatschappij thee en kina produceert, tot 129 pCt.

In petroleum-aandelen was het deze week wat stiller, terwijl de houding onregelmatig was. Aan het einde der week was echter een gedeceerd gunstige tendens merkbaar.

	30 Sept.	3 Oct.	6 Oct.	Rijzing of daling.
Amsterdamsche Bank	191 ¹ / ₂	191 ¹ / ₂	192	+ ¹ / ₂
Ned. Handel-Mij. cert. v. aand.	221 ⁷ / ₈	228 ³ / ₈	231 ³ / ₄	+ 9 ⁷ / ₈
Rotterd. Bankvereniging . .	148 ¹ / ₂	146 ³ / ₄	146 ¹ / ₂	- 2
Amst. Superfosfaatfabriek. .	158 ⁷ / ₈	152 ³ / ₄	150	- 8 ⁷ / ₈
Van Berkel's Patent	156	155 ¹ / ₂	154 ¹ / ₄	- 1 ³ / ₄
Insulinde Oliefabriek	247 ¹ / ₂	244	250 ¹ / ₂	+ 3
Jurgens' Ver. Fabr. pr. aand.	105 ³ / ₄	105 ⁷ / ₁₆	105 ⁷ / ₁₆	- ⁵ / ₁₆
Ned. Scheepsbouw-Mij.	174	176	175	+ 1
Philips' Gloeilampenfabriek	679 ¹ / ₂	679 ¹ / ₂	675	- 4 ¹ / ₂
R. S. Stokvis & Zonen	531	530	530	- 1
Vereenigde Blikfabrieken. . .	126 ¹ / ₂	127 ³ / ₄	127 ³ / ₄	+ 1 ¹ / ₄
Compania Mercantil Argent.	299 ³ / ₄	303 ¹ / ₂	303	+ 3 ¹ / ₄
Cultuur-Mij. d. Vorstenland.	282 ¹ / ₄	289 ¹ / ₂	296 ¹ / ₄	+ 14
Handelsver. Amsterdam . . .	579	594	608	+ 29
Holl. Transatl. Handelsver.	132	—	—	—
Linde Teves & Stokvis	225	207	210	- 15*
Van Nierop & Co's Handel-Mij	188	193 ³ / ₄	192	+ 4
Tels & Co's Handel-Mij	163	164	163 ¹ / ₂	+ ¹ / ₂

* ex div.

	30 Sept.	3 Oct.	6 Oct.	Rijzing of daling.
Gecons. Holl. Petroleum-Mij.	328	331	331 ³ / ₄	+ 3 ³ / ₄
Kon. Petroleum-Mij.	812 ¹ / ₄	821	815 ¹ / ₂	+ 3 ¹ / ₄
Orion Petroleum-Mij.	85 ¹ / ₈	85 ¹ / ₈	85 ¹ / ₈	
Steauna Romana Petr.-Mij.	165 ¹ / ₂	165 ⁵ / ₈	165 ¹ / ₂	
Amsterdam-Rubber-Mij.	252 ¹ / ₄	252	253 ¹ / ₄	+ 1
Nederl.-Rubber-Mij.	120	122	122	+ 2
Oost-Java-Rubber-Mij.	325	330	329 ¹ / ₂	+ 4 ¹ / ₂
Deli-Maatschappij	492 ¹ / ₂	494 ¹ / ₂	490	- 2 ¹ / ₂
Medan-Tabak-Maatschappij.	276	275	276	
Senembah-Maatschappij ..	655	472 ¹ / ₂	470	- 185§

§ ex claim.

Na de publicatie van de door de Holland-Amerika Lijn in de eerste 8 maanden van dit jaar behaalde winsten ontstond flinke vraag voor de aandelen van deze maatschappij, gevolgd door verschillende andere ondernemingen, waardoor de *scheepvaartafdeeling* op sommige dagen een beeld vertoonde, dat in levendigheid maar weinig van de drukste dagen van verleden jaar verschilde. Bijna alle scheepvaartandeelen verlaten de week dan ook op min of meer belangrijk hogere koersen.

	30 Sept.	3 Oct.	6 Oct.	Rijzing of daling.
Holland-Amerika-Lijn	478 ¹ / ₄	493 ¹ / ₂	506 ¹ / ₄	+ 28
" " „gem.eig.	451 ¹ / ₂	466 ¹ / ₂	492 ¹ / ₂	+ 41
Holland-Gulf-Stoomv.-Mij.	298	298	298	
Holl. Alg. Atl. Stoomv.-Mij.	177 ³ / ₄	177 ³ / ₄	181 ¹ / ₄	+ 3 ¹ / ₂
Hollandsche Stoomboot-Mij.	235	240	244 ¹ / ₂	+ 9 ¹ / ₂
Java-China-Japan-Lijn....	340 ¹ / ₄	344	347 ¹ / ₂	+ 7 ¹ / ₄
Kon. Hollandsche Lloyd ..	208 ¹ / ₄	211 ¹ / ₂	212 ¹ / ₄	+ 4
Kon. Ned. Stoomb.-Mij. ...	263 ¹ / ₈	267	273 ¹ / ₄	+ 10 ¹ / ₈
Kon. Paketvaart-Mij.	250	249 ³ / ₄	255	+ 5
Maatschappij Zeevaart	349	353	353	+ 4
Nederl. Scheepvaart-Unie..	307 ¹ / ₄	308 ¹ / ₄	312 ¹ / ₄	+ 5
Nievelt Goudriaan	564	565	580	+ 16
Rotterdamsche Lloyd.....	314 ¹ / ₂	317 ¹ / ₂	323	+ 8 ¹ / ₂
Stoomv.-Mij. „Hillegersberg”	347 ¹ / ₂	353	357	+ 9 ¹ / ₂
" " „Nederland” ..	358 ³ / ₄	363	370 ¹ / ₄	+ 11 ¹ / ₂
" " „Noordzee” ..	172 ¹ / ₂	174	174	+ 1 ¹ / ₂
" " „Oostzee”	417	420	431	+ 14

In verband met de minder gunstige resultaten van de jongste tabaksveiling is men hier eerder verkoper van *tabaksandeelen* geweest, waardoor het in de voorafgaande week behaalde avans niet geheel behouden kon blijven, in sommige gevallen geheel weder verloren ging.

In *industriële aandelen* ging ditmaal weinig om en kwamen ook geen belangrijke schommelingen in koers voor.

Nederlandsche *staatsfondsen* waren vooral de laatste dagen aangeboden op geruchten omtrent de te wachten zijnde publicatie van de uitgifte van een nieuwe gedwongen leening; na het afkomen van dit bericht zakten de koersen nog iets sterker in.

De *Amerikaansche afdeeling* heeft de afgelopen week, zich geheel aansluitende bij de stemming van New York, meerendeels een vaste houding aan den dag gelegd.

	30 Sept.	3 Oct.	6 Oct.	Rijzing of daling.
American Car & Foundry..	142	144 ⁷ / ₈	144 ⁷ / ₈	+ 2 ⁷ / ₈
Anacanda Copper	147	147 ¹ / ₄	145 ¹ / ₂	- 1 ¹ / ₂
Un. States Steel Corp.	111	111 ⁷ / ₈	111 ¹ / ₈	+ 1 ¹ / ₈
Atchison Topeka	96 ¹ / ₂	96 ¹³ / ₁₆	97 ¹ / ₁₆	+ 9 ¹ / ₁₆
Southern Pacific	107 ¹ / ₈	109 ³ / ₄	110	+ 2 ⁷ / ₈
Union Pacific	133 ¹ / ₂	135 ⁷ / ₈	135 ⁷ / ₈	+ 2 ⁷ / ₈
Int.Merc.Marine afgest....	60 ⁷ / ₁₆	62 ³ / ₁₆	62	+ 1 ⁹ / ₁₆
" " „ „ „ pref.s.	170	170	168 ¹ / ₈	- 1 ⁷ / ₈

Na een stijging tot 5 pCt., is de prolongatiekoers weder op 4¹/₂ pCt. teruggedaan en verlaat de week ook op dit niveau.

GOEDERENHANDEL

GRANEN.

7 October 1919.

Het goede weer voor den nieuwen oogst in Argentinië heeft de markt aldaar, vooral van tarwe, sterk beïnvloed en de prijzen vertoonen een gevoeligen teruggang. Ook van andere exportlanden komen goede berichten, zoodat vrees voor een gebrek aan graan op het oogenblik niet bestaat. Weliswaar vallen de Noord-Amerikaansche oogsten tegen, doch met het verbeterde scheepvaartverkeer is er geen bezwaar ook van verdere landen, als Australië en Indië, graan aan te voeren. Bovendien komen er goede berichten van Roemenië en er wordt verwacht, dat ook van dit land uitvoer zal kunnen plaats vinden. De vraag voor tarwe van Centraal-Europa is groot, doch de betalingsmoeilijkheden

maken, dat er slechts voor een gedeelte aan voldaan kan worden. Bovendien wilde men spoedig leverbare partijen koopen, hetgeen meestal niet mogelijk was, aangezien de handel van tarwe in bijna alle landen nog in handen is van de Regeeringen, zoodat in de vrije markt geen aanbod was. In Europa is het weer gunstig geweest voor het ploegen.

Ook de maïsmarkten over de geheele wereld hadden een zwakken ondergrond. Noord-Amerika toonde nog de meeste vastheid. Het schijnt, dat de boeren de tegenwoordige prijzen te laag vinden en pogingen doen om een actie te voeren om hun maïs en haver niet aan de markt te brengen. Dit zal wel niet gelukken, doch de aanvoeren zijn inderdaad verminderd en dientengevolge is de prijs in den laatsten tijd ook vrijwel stationnair gebleven. Ook de havermarkt blijft vrij vast gestemd in Noord-Amerika; in Europa is er evenwel voor haver zeer weinig attentie. Goede kwaliteiten gerst zijn betrekkelijk schaarsch en brengen goede prijzen op; voor de mindere kwaliteiten is de vraag zeer gering.

Lijnzaad volgde ook in de afgelopen week een scherpe daling vooral in Argentinië. In Europa is de vraag voor spoedig lijnzaad evenwel aanmerkelijk verbeterd in verband met de hogere prijzen voor lijnolie. Ook op den nieuwen oogst van La Plata begint eenige attentie te komen.

Nederland. De Regeering kocht 40.000 tons tarwe en bovendien 16.000 tons maïs. Dit is de laatste maïs, die de Regeering zal inkoopen, daar zij het verder aan den handel zal overlaten. Ook in de afgelopen week zijn de prijzen van maïs wederom gedaald, ofschoon er niet bijzonder veel aankomt en de voorraad in de havens niet belangrijk is. Het zachte weer houdt de consumptievraag tegen. Aangezien vrachten vaster zijn, wordt er op aflading weinig geoffreerd en vinden er bijna geen nieuwe zaken plaats. Tengevolge van de sterk olopende prijzen voor lijnolie is ook lijnzaad vaster en worden bijna alle loco en stoomende partijen van de markt genomen tot aanmerkelijk betere prijzen.

Men zie voor den staat van noteeringen nevenstaande pagina.

SUIKER.

NOTEERINGEN.

Data	Amsterdam per October	Londen			New York 96% Centrifugals
		Totes Cubes No. 1	White Javas sob.	Americ. Granulated cif.	
3 Oct. 1919..	f —	64/9	51/-	59/-	7,28
26 Sept. 1919..	„ —	64/9	49/-	—	7,28
3 Oct. 1918..	„ —	64/9	—	—	7,28
3 Oct. 1917..	„ —	53/9	—	—	—
21 Juli 1914..	„ 11 ¹⁸ / ₃₂	18/-	—	—	3,28

In de meeste streken van ons land is het oogsten der bieten nu in vollen gang; in Noord-Brabant echter wordt het vervoer belemmerd door eene tramstaking. Tegen den laatsten maatregel onzer regeering worden door den tusschenhandel groote bezwaren opgeworpen, aangezien de daarbij overblijvende winst niet voldoende wordt geacht.

De Nieuwe Rotterdamsche Courant brengt het volgende telegram uit Hamburg:

„De suikerfabrieken hadden het Rijksvoedingsbureau voorgesteld om voor de campagne 1919/20 den prijs voor beetwortels van M. 4,— op M. 6,— per ctr. te verhoogen, en den prijs voor ruwe suiker 88 gr. op M. 65,— zonder zak per 50 Kg. franco Maagdenburg vast te stellen. Naar verluidt, zal de regeering niet hierop ingaan, zij is van plan slechts een prijs van M. 4¹/₂ voor beetwortels en van M. 50,— voor suiker toe te staan. Voor de campagne 1920/21 zou de regeering geen gehoor willen schenken aan de dringende verzoeken van den landbouw, de industrie en den handel om den handel in suiker vrij te geven, maar ten opzichte van de suikervoorziening der bevolking de tot dusver gevolgde politiek handhaven. Naar verluidt, zal de regeering, om den verbouw van suikerbieten te doen toenemen, de belofte doen den prijs voor beetwortels voor 1920/21 op ten minste M. 6,— per ctr. vast te stellen.”

F.O.Licht meldt over den oogst in Duitschland: De eerste bijzonder heete Septemberweken bewerkten eene verdere toeneming van het suikergehalte der bieten; in districten, die slechts weinig door locale neerslagen bevocht werden, toonden de wortels echter eene afname van gewicht. In streken, waar de zware grond een volkomen uitdrogen der bieten niet toestaat, of waar enkele neerslagen gevallen zijn, worden de vooruitzichten gunstig beoordeeld. Het dreigend gevaar voor den oogst is echter het gebrek aan werkvolk en verkeersmiddelen en dan ook de voorziening der raffinaderijen met kolen, wat reeds tot eene Regeerings-

Noteeringen.

Data	Chicago			Buenos Ayres		
	Tarwe Oct.	Mais Oct.	Haver Oct.	Tarwe Nov.	Mais Nov.	Lijnzaad Nov.
4 Oct. '19	226	140 1/2	70 7/8 4)	14,30	7,50	20,50
27 Sept. '19	226 2)	143 1/4 2)	68 1/2 2)	15,55 2)	8,00 2)	24,00 2)
4 Oct. '18	226	131	70 1/4	11,50	5,65	20,80
4 Oct. '17	—	118 3/8 4)	59 3/4	—	8,53	21,00 2)
4 Oct. '16	158 3/8	75 3/4 4)	49 4)	11,85	6,10	17,80
20 Juli '14	82 1)	56 1/2 1)	36 1/2 1)	9,40 2)	5,38 2)	13,70 2)

1) per Dec. 2) per Sept. 3) per Oct. 4) per Dec.

Locoprijzen te Rotterdam/Amsterdam.

Soorten.	6 Oct. 1919	29 Sept. 1919	6 Oct. 1918
Tarwe	—	—	—
Rogge (No. 2 Western) ..	—	—	—
Mais (La Plata)	347,—	356,—	—
Gerst (48 lb. feeding)....	450,—	450,—	—
Haver (38 lb. white clipped)	21,—	21,—	—
Lijnkoeken (Noord-Amerika van La Plata-zaad)	270,—	285,—	—
Lijnzaad (La Plata).....	735,—	750,—	—

AANVOEREN in tons van 1000 K.G. voor verbruik in Nederland.

Artikelen.	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	29 Spt.-4 Oct. 1919	Sedert 1 Jan. 1919	Overeenk. t/daak 1918	29 Spt.-4 Oct. 1919	Sedert 1 Jan. 1919	Overeenk. t/daak 1918	1919	1918
Tarwe	11.089	115.609	9.044	—	74.616	2.920	190.225	11.964
Rogge	—	10.632	—	—	19.953	—	30.585	—
Boekweit	—	3.728	—	—	—	—	3.728	—
Mais	11.130	109.037	—	—	5.908	4.590	114.945	4.590
Gerst	—	71.484	—	—	62.315	—	133.799	—
Haver	1.522	37.136	—	—	7.333	—	37.136	—
Lijnzaad	2.169	55.494	—	—	19.403	—	74.897	—
Lijnkoek	3.030	44.240	—	—	200	—	44.440	—
Tarwemeel	—	47.737	756	—	37.435	6.068	85.172	6.824
Andere meelsoorten....	1.205	31.894	19.716	—	10.708	4.286	42.802	24.002

AANVOEREN in tons van 1000 K.G. voor het Buitenland.

Tarwe	1.521	218.430	177.195	—	—	—	218.430	177.195
Mais	—	14.372	90.191	—	—	—	14.372	90.191
Rogge	—	56.712	5.174	—	—	—	56.712	5.174
Tarwemeel	—	144.506	68.918	—	—	8.807	144.506	77.725
Gerst	164	62.537	24.172	—	—	—	62.537	24.172
Haver	—	123.757	—	—	—	—	123.757	—
Lijnkoeken	—	2.412	—	—	—	—	2.412	—
Andere meelsoorten....	—	119.991	33.588	—	—	9.510	119.991	43.098

verordening geleid heeft, dat de behoeften aan suiker voor het gewoon verbruik in de volgende maanden door ruwe suiker moeten gedekt worden.

Voor Bohemen en Moravië geldt aangaande den stand der bietwortelvelden en de vooruitzichten voor den oogst hetzelfde als voor Duitschland.

Volgens persberichten zijn van den Tsjecho-Slowakischen oogst 300.000 tons aan eene Fransch-Nederlandsche Bank-combinatie verpand tegen een crediet van frs. 300.000.000, waartegen het genoemd land grondstoffen uit het buitenland wil koopen.

In de Oekraïne moet voor dit jaar een verdere achteruitgang van de suikerproductie verwacht worden. Weliswaar is de uitgestrektheid van den aanbouw niet verminderd, maar het gebrek aan werkkrachten, verkeersmiddelen en kolen is hier bijzonder voelbaar. Terwijl de productie van 1914 nog 90 miljoen Pud bedroeg, wordt de opbrengst van den nieuwen oogst slechts op 10—12 miljoen Pud geraamd.

De zichtbare voorraden zijn volgens F.O. Licht:

	1919	1918	1917	tons
Duitschland 1 Sept. 1)	290.278	322.991	166.194	
Oostenrijk 1 „ 1)	200.000*	250.000	305.000	
Frankrijk 1 „ 1)	10.416	26.680	39.012	
België 1 „ 1)	48.500*	50.539	13.824	
Nederland 1 Sept...	22.957	26.542	71.273	
Engeland 1 „ ..	408.823	436.031	195.838	
Totaal Europa	980.974	1.112.783	791.141	tons
V. S. v. N. A. 28 Aug...	72.958	55.356	119.354	
Cubahavens 18 „ ..	974.625	615.450	373.428	
Totaal	2.028.557	1.783.589	1.283.923	tons

* Raming. 1) 1918/17/16.

Op Java is de markt weer eens zeer vast geworden. De prijs voor disponibele suiker is opgelopen tot ongeveer f 36 e.k. basis Superieur. Ook voor den nieuwen oogst wordt weer meer belangstelling getoond. Niet bij de V.J.P. aangesloten fabrieken moeten het een en ander verkocht hebben en ook van de V.J.P. werden belangrijke hoeveelheden door Europeesche exporteurs in handen genomen op basis van f 32 voor Superieur.

Betreffende den a.s. Cuba-oogst loopt het gerucht, dat de Regeeringscontrole op 1 Januari zal ophouden; wordt dit bewaarheid, dan zullen groote prijsfluctuaties gedurende het binnenkomen van den oogst waarschijnlijk niet uitblijven. Januari-afschep van Cuba werd tot 7 cts. cif Europa

basis 96° polar. verkocht. De oogst belooft zeer groot te worden, daar groote nieuwe aanplantingen hebben plaats gehad. Men ontmoet reeds oogstramingen van 4 1/2 miljoen tons, die echter zeer voorbarig zijn.

De Louisiana-oogst wordt dit jaar wegens verminderten aanplant slechts op 150.000 tons geraamd, tegen 280.000 in 1918. Voor het volgend jaar worden plannen gemaakt, den aanplant aanmerkelijk uit te breiden.

RUBBER.

De markt voor plantagerubber te Londen vertoonde wat meer levendigheid in de afgelopen week, ofschoon de prijzen niet noemenswaard verbeterden.

De aanvoeren te Londen bedroegen 652 tons tegen afleveringen van 2210 tons, zoodat de voorraad een belangrijke vermindering onderging.

De slotnoteeringen luiden:

Prima Crêpe loco	2/2 1/2	einde voorafg. week 2/3
Smoked sheets „	2/2 1/4	2/3
Prima Crêpe Oct./Dec. ..	2/2 1/2	2/3
„ „ Jan./Juni ..	2/3	2/3
Para	2/6	2/6 1/4

JAVA THEE.

(Herleid tot 1/1 Kisten.)

Voorraad 30 Augustus 1919	107198
Sedert aangevoerd	41691
	148889
Sedert afgeleverd	23440
Voorraad heden	125449
Waarvan in de eerste hand	91439

30 September 1919.

WOL.

Bericht van Gebrs. van der Vies.

De Vierde wolveiling zal plaats vinden op 24 October a.s. In totaal zullen worden aangeboden tusschen 700 en 1000 balen (zulks in verband met het feit of nog te verwachten partijen tijdig aankomen). Het aanbod zal bestaan uit: Monteideo-, Buenos-Aires-, Cape Snow White- en gewaschen Spaansche wollen, benevens nog enkele partijtjes van verschillende oorsprong.

4 October 1919.

KATOEN.

Noteeringen voor Loco-Katoen.
(Middling Uplands).

	6 Oct. '19	29 Sept. '19	22 Sept. '19	7 Oct. '18	6 Oct. '17
New York voor Middling ...	32,65 c	32,25 c	31,60 c	33,15 c	27,— c
New Orleans voor Middling	32,25 c	32,50 c	31,— c	32,63 c	25,63 c
Liverpool voor Middling	20,49 d	20,04 d	18,73 d	24,49 d ¹⁾	19,82 d ²⁾

¹⁾ Good Middling Texas.

²⁾ 5 Oct. 1917 Good Middling.

Ontvangsten in, en uitvoeren van Amerikaanse havens.
(In duizendtallen balen.)

	1 Aug. '19 tot 3 Oct. '19	Overeenkomstige perioden	
		1918	1917
Ontvangsten Gulf-Havens..	559	840	1025
„ Atlant. Havens			
Uitvoer naar Gr. Brittannië	765	320	537
„ „ t Vasteland.			
„ „ Japan etc...			

Voorraden in duizendtallen	3 Oct. '19	4 Oct. '18	5 Oct. '17
Amerik. havens.....	840	1003	537
Binnenland.....	747	820	413
New York.....	?	81	85
New Orleans.....	?	252	87
Liverpool.....	?	150	329

Marktbericht van de Heeren Sir Jacob Behrens & Sons,
Manchester, d.d. 17 September 1919.

Er is deze week wat méer beweging geweest in de prijzen van Amerikaanse katoen, hoofdzakelijk door het stormachtige weer in de katoendistricten, zoodat prijzen ten slotte weer gestegen zijn. De weerberichten zijn van grooten invloed op de prijzen, want niettegenstaande de kleine ontvangsten, meende men, dat de tegenwoordige voorraden groot genoeg zijn om ons met een eenigszins behoorlijken oogst door het seizoen 1919/20 te helpen, zooals ook in de circulaire van de firma Neill wordt aangetoond. Verkoopen in Liverpool zijn vrij belangrijk, maar deze schijnen niet alleen een gevolg te zijn van de verkoopen van spinners, doch zijn meer te wijten aan de vele aangekomen, reeds gekochte partijen. De berichten omtrent Egyptische katoen blijven gunstig. De markt van Amerikaanse garens blijft zeer rustig en de prijzen bewegen zich ten gunste der kopers. Inslaggarens kunnen minder gemakkelijk gekocht worden dan kettinggarens en over het algemeen zijn de verkoopen kleiner dan de productie. Egyptische garens blijven vast. Spinners van 60er Twist blijven goed bezet en hebben weinig moeite om hunne productie te verkoopen. De vraag van het Vasteland voor fijne garens voor de naai-garenfabrieken blijft voortduren. De positie van de doekmarkt blijft gunstig, maar kalm. Wat Indië betreft, wachten wij nog op definitieve berichten betreffende de verdere verhoogen van den rupe-koers. De berichten betreffende de monsoon blijven zeer gunstig en de algemeene stemming schijnt ook wel goed te zijn. Er is een zeer goede vraag speciaal voor Zuid-Amerika, Egypte en den Levant; deze markten schijnen ook wel de meeste orders in de afgelopen week geplaatst te hebben. Indië en China toonen wel belangstelling, maar hebben toch geen groote hoeveelheden gekocht. De algemeene toon is gunstig en er schijnt voorloopig nog weinig kwestie van lagere prijzen te zijn.

Manchester, d.d. 24 September 1919.

De Amerikaanse katoenmarkt heeft in de afgelopen week weer wat leven getoond en prijzen zijn snel gestegen, voornamelijk door de weerberichten en verder door speculatie-aankopen. Liverpool is de markt te New York gevolgd en is ook circa 1 d. per lb. duurder. De oogst is laat en daardoor is het gevaar voor vorst ook grooter. Over het algemeen meent men echter wel, dat tegenwoordige prijzen zeer hoog zijn, ook al omdat de voorziening dit jaar waarschijnlijk wel voldoende zal blijken. Egyptische katoen is onveranderd en verkoopen zijn zeer klein.

Amerikaanse garens zijn zeer kalm geweest, hoewel door de stijging van katoen, de vraag wel wat vermeerderd is. De verkoopen zijn slechts matig te noemen en prijzen

zijn onregelmatig. Spinners van grovere inslaggarens kunnen hunne productie slechts met moeite verkoopen en hebben hunne noteeringen dus niet veranderd. Over het algemeen zijn garenprijzen minder gestegen, dan die van ruwe katoen, terwijl ook de vraag naar Egyptische garens wat verminderd is.

Doekprijzen zijn deze week bepaald duurder, ook al door de stijging van de ruwe katoen. De vraag blijft van alle zijden nog zeer levendig, terwijl Indië en China nu wat meer belangstelling toonen. Uit de ingekomen mailberichten blijkt wel, dat de Indische markten zeer onder den invloed zijn van de vlugge koersstijgingen, maar dat de berichten omtrent de „monsoon” zeer gunstig luiden, zoodat de algemeene marktpositie daar zeer gezond is. Als de vraag van Indië werkelijk mocht doorkomen zouden prijzen hier zeker nog verder stijgen. Over het algemeen is de markt vol vertrouwen en verwacht men voorloopig nog geen lagere prijzen.

Liverpoolnoteeringen (loco)	10 Sept.	17 Sept.	24 Sept.
F.G.F. Sakellaridis	30,—	30,—	30,—
G.F. No. 1 Oomra	14,45	14,35	15,20
T.T. op Indië	1/10	2/0	2/0
T.T. op Hongkong	4/0 1/2	4/1	4/2
T.T. op Shanghai	6/0	6/0	6/2

HUIDEN.

Bericht van de firma Grisar & Co.

Het laatste telegram van Amerika maakt melding van een verkoop van 400.000 Packer- en 150.000 Frigorifiques-huiden op levering der nieuwe slachting, de laatste a \$ 89 per 100 kilo, af Argentinië. Deze verkoop heeft eene nieuwe hausse-stemming in Amerika teweeggebracht; op het oogenblik zijn alle soorten huiden in die hausse betrokken. Het is dus te verwachten, dat zowel de Engelsche als de continentale markten rekening met die hausse zullen houden.

Ook hier te lande is meer vraag en worden geregeld partijen droge huiden opgeruimd tot zeer vaste prijzen. Er is vooral meer vraag voor droge huiden, omdat de gezouten Saladeros-huiden, thans nog in Argentinië aanwezig, te duur uitkomen tegenover de droge huiden.

Wat de Engelsch-Indische markt betreft, wenschen wij er op te wijzen, dat eene uitvoerheffing van 15 % geheven wordt. De Engelsche looierijen, die dit goed verwerken en gefabriceerd wederom uitvoeren, krijgen 5 % terug vergoed.

Java-markt met meer belangstelling, zoowel voor buffels als voor runderhuiden. De vraagprijzen voor runderhuiden worden echter te hoog geacht. Er worden aangevoerd ca. 1.500 Padang runders, welke op sorteering aan de markt gebracht worden.

Inlandsche huiden. De Parijsche veiling was wederom hooger; ook hier te lande met meer vraag tot vastere en hoogere prijzen. Dit is hoofdzakelijk hieraan toe te schrijven, doordat de kwaliteit der huiden van September/November beduidend beter is dan die van voorafgaande maanden. Zaken komen tot stand tot ongeveer 95 cent.

Paardehuiden wederom vaster.

Kalfsvellen. De weinige voorraden worden tot zeer hoge prijzen opgeruimd.

Looistoffen. De laatste offerte van Engeland luidde voor Quebracho-extract £ 58/10/- af Engeland en Frs. 2100,— af Antwerpen. Hier te lande zijn nog aan de markt enkele partijen van f 65/66,—. Stemming blijft zeer vast, evenals voor Myrabolanen, waarvoor ook de Britsche koloniën eene uitvoerheffing van 5 % in uitzicht stellen.

4 October 1919.

METALEN.

Loco-Noteeringen te Londen:

Data	IJzer Clev. No. 3	Koper Standard	Tin	Lood	Zink
6 Oct. 1919..	nom.	104.5/-	283.-/-	25.17/6	41.5/-
26 Sept. 1919..	nom.	102.-/-	277.5/-	25.12/6	41.-/-
7 Oct. 1918..	nom.	122.-/-	377.10/-	29.-/-	52.-/-
5 Oct. 1917..	nom.	110.-/-	244.-/-	30.10/-	—
20 Juli 1914..	51/4	61.-/-	145.15/-	19.-/-	21.10/-

BANKA-TIN.

In Nederlandsch-Indië zijn in Augustus verkocht 31.134 picols Gouvernements-Banka-tin. De opbrengst daarvan bedroeg ongeveer f 5.451.000,—.

(St.ct.)

**VERKEERSWEZEN.
SCHEEPVAART.**

GRAAN.

Data	Petrograd Londen/R'dam	Odessa Rotterdam	Atl. Kust Ver. Staten		San Lorenzo	
			Rotterdam	Bristol Kanaal	Rotterdam	Engeland
29 S./4 Oct. 1919	—	—	¹⁾ f 75,-	²⁾ 8/6	165/-	²⁾ 65/-
22/27 Sept. 1919	—	—	¹⁾ f 75,-	²⁾ 8/6	165/-	²⁾ 65/-
30 S./5 Oct. 1918	—	—	—	50/-	—	225/-
1/6 Oct. 1917	—	—	f 7,-	30/-	—	145/-
Juli 1914	11 d.	7/3	1/11 1/4	1/11 1/4	12/-	12/-

KOLEN.

Data	Cardiff				Oostk. Engeland	
	Bordeaux	Genua	Port Said	La Plata Rieter	Rotterdam	Gothenburg
29 S./4 Oct. 1919	—	—	—	—	—	—
22/27 Sept. 1919 ^{a)}	50/-	51/6	50/-	40/-	f 10,-	Kr. 50
30 S./5 Oct. 1918	69/-	101/3	200/-	120/-	—	200,-
1/6 Oct. 1917	69/-	101/3	—	—	—	—
Juli 1914	fr. 7,-	7/-	7/3	14/6	3/2	4/-

DIVERSEN.

Data	Bombay West Europa (d. w.)	Birma West Europa (rúst)	Vladivostok West Europa	Chilt West Europa (salpeter)
29 S./4 Oct. 1919.....	127/6	215/- ⁴⁾	—	245/-
22/27 Sept. 1919.....	127/6	215/- ⁴⁾	—	245/-
30 S./5 Oct. 1918.....	275/-	500/-	—	190/-
1/6 Oct. 1917.....	—	500/-	—	—
Juli 1914.....	14/6	16/3	25/-	22/3

- ¹⁾ Per ton stukgoed. ²⁾ Voor Britsche schepen.
- ³⁾ Voor neutrale schepen onder geallieerd time charter.
- ⁴⁾ Vrij.

Graan Petrograd per quarter van 496 lbs. zwaar, Odessa per unit, Ver. Staten per quarter van 480 lbs. zwaar.
Overige noteringen per ton van 1015 K.G..

RIJNVAART.

De afgelopen week kenmerkte zich door een enorme vraag naar scheepsruimte. Alle scheepsruimte werd grif opgenomen tegen ongekend hoge vrachten. De meeste schepen waren bestemd om in Antwerpen te gaan laden; er werden dan ook veel schepen te Rotterdam aangenomen. De daghuren bereikten de ongekende hoogte van 8 tot 9 cts. per ton per dag.

De sleeploonen naar de Ruhrhavens varieerden tusschen 70 en 80 cents boven het 50-cents-tarief. Aan de Ruhrhavens werd ook alle beschikbare ruimte opgenomen. De vrachten varieerden tusschen Mk. 6,50 en Mk. 7,— per ton, terwijl het sleeploon naar St. Goar Mk. 7,50 en naar Mannheim Mk. 8,— tot Mk. 9,— per ton bedroeg.

De waterstand bleef even ongunstig als de vorige week, nl. tusschen 1,15 Meter en 1,20 Meter Cauber Pegel. Thans is het water echter eenigszins wassende en bedroeg Cauber Pegel einde der week 1,21 Meter.

INKLARINGEN.

DELFIJZL.

Landen van herkomst	September 1919		September 1918	
	Aantal schepen	N. R. T.	Aantal schepen	N. R. T.
Binnenl. havens.	1	57	—	—
Duitschland....	32	2.617	13	7.578
Zweden.....	21	4.736	41	37.096
Denemarken....	1	94	—	—
Rusland-Oostz.h.	1	69	—	—
Finland.....	24	4.000	—	—
Totaal....	80	11.573	54	44.674
Nationaliteit.				
Nederlandsche..	14	1.681	—	—
Duitsche.....	66	9.892	54	44.674
Totaal....	80	11.573	54	44.674

(A. van Dijk.)

IJMUIDEN.

Landen van herkomst	September 1919		September 1918	
	Aantal schepen	N. R. T.	Aantal schepen	N. R. T.
Binnenl. havens.	10	6.511	7	7.761
Groot-Brittannië	38	23.022	2	973
Duitschland....	19	13.412	—	—
Noorwegen....	2	836	—	—
Zweden.....	20	12.201	13	13.227
Denemarken..	4	2.545	—	—
Finland.....	16	9.741	—	—
België.....	2	490	—	—
Frankrijk.....	10	4.452	1	103
Spanje.....	3	1.595	—	—
Portugal.....	8	5.373	—	—
Italië.....	2	728	—	—
Oostenr.-Hong., Griekenland..	2	2.036	—	—
Levant.....	2	1.129	—	—
Ned. Oost-Indië.	6	23.367	—	—
And. Aziat. hav.	1	6.522	—	—
Vereen. Staten..	6	15.506	1	2.371
Canada.....	1	2.558	—	—
Ned. West-Indië-Nederl. Antillen	3	5.403	—	—
Argent., Uruguay	11	22.704	—	—
Totaal....	166	160.131	24	24.435
Periode 1 Jan.— 30 September	846	857.668	165	91.282 ¹⁾
Nationaliteit.				
Nederlandsche..	101	102.085	23	22.064
Britsche.....	15	23.341	—	—
Duitsche.....	37	19.675	—	—
Noorsche.....	6	3.561	—	—
Zweedsche.....	4	1.670	1	2.371
Vereen. Staten..	1	2.558	—	—
Andere.....	2	7.241	—	—
Totaal....	166	160.131	24	24.435

¹⁾ 1913, 1.822 schepen met 2.083.758 N. R. T.

(Halverhout & Zwart's Scheepsagentuur.)

DORDRECHT.

Landen van herkomst	September 1919		September 1918	
	Aantal schepen	N. R. T.	Aantal schepen	N. R. T.
Groot-Brittannië	1	100	—	—
Duitschland....	5	1.544	—	—
Zweden.....	1	674	—	—
Totaal....	7	2.318	—	—
Nationaliteit.				
Britsche.....	1	100	—	—
Duitsche.....	6	2.218	—	—
Totaal....	7	2.318	—	—

(Gerard Mauritz.)

VLISSINGEN.

Landen van herkomst	September 1919		September 1918	
	Aantal schepen	N. R. T.	Aantal schepen	N. R. T.
Binnenl. havens.	1	280	—	—
Groot-Brittannië	18	17.739	—	—
België.....	1	280	—	—
Over. Z.-Amerika	1	310	—	—
Totaal....	21	18.609	—	—
Nationaliteit.				
Nederlandsche..	20	18.329	—	—
Belgische.....	1	280	—	—
Totaal....	21	18.609	—	—

(B. Stofkoper & Co.)

De N.V. Nederlandsche Huistelefoon-Maatschappij

ROTTERDAM

Telefoon 8600

AMSTERDAM

Telefoon N 5580

'S-GRAVENHAGE

Telefoon H 280, 300

LEEWARDEN

GRONINGEN

Telefoon 1555

ARNHEM

Telefoon 2723

levert uit voorraad TELEFOON-, SCHEL-, ELECTR. KLOK-INSTALLATIES, etc., in huur en koop.

Herstelt en onderhoudt onder garantie ook alle niet door haar uitgevoerde installaties.

PROSPECTUS GRATIS.

Bij de Gemeente-Electriciteitswerken te Amsterdam kan geplaatst worden iemand, bekend met bedrijfs-statistiek, als

Chef der Afdeeling Statistiek.

Sollicitaties alleen schriftelijk met opgave van vroegeren werkring, referenties en verlangd salaris bij de Directie.

DE GRONINGER BANK

Groningen, Winschoten, Stadskanaal, Wildervank, Veendam, Sappemeer, Delfzijl, Emmen, Hoogeveen en Ter Apel (Firma TIMMERMAN & SASSEN)

Kapitaal f 6.000.000,— Geplaatst en gestort f 4.598.000,—

Reserves f 401.498,23

VERRICHT ALLE BANKZAKEN

Belast zich met het incasseeren van wissels op binnen- en buitenland

Een polis der

NILLMIJ

van 1859

's-Gravenhage, Veenestraat 1

geeft volledige
zekerheid en rust.

NAAMLooZE VENNOOTSCHAP

Wester-Suikerraffinaderij AMSTERDAM

GROOTSTE RAFFINADERIJ
IN NEDERLAND

Levert de mooiste Suiker, omdat haar zuiveringsvermogen het grootst is.

Produceert behalve alle soorten Melis-suiker en Basterds:

Cristallen, groote en kleine, Klontjes (Cubes), Theeklontjes, Crushed (brokken) Tabletten, Brooden, Poedersuiker, fijne Suikers voor Vruchtengebruik, enz. enz.

KONINKLIJKE HOLLANDSCHE LLOYD

AMSTERDAM

Geregelde Passagiers- en Vrachtdienst met nieuwe, moderne post-stoomschepen

TUSSCHEN

AMSTERDAM

EN

ZUID-AMERIKA

VIA

DOVER, BOULOGNE s/M., CORUÑA, VIGO, LISSABON, LAS PALMAS, PERNAMBUCO, BAHIA, RIO DE JANEIRO, SANTOS, MONTEVIDEO en BUENOS AIRES.

UNIE BANK

voor

Nederland en Koloniën

AMSTERDAM

Agentschappen in Nederland en Indië:

TILBURG, LEEWARDEN, OISTERWIJK, UDENHOUT, BATAVIA, SOERABAYA, SEMARANG, BANDOENG, MEDAN EN WELTEVREDEN

Nijgh & Van Ditmar's

Uitgevers-Maatschappij

Wijnhaven 111-113 — Rotterdam

Telefoon 7841-7842-7843-7861

Bijkantoren:

Amsterdam - 's-Gravenhage - Haarlem

Belast zich met 't verzorgen van uitgaven en tijdschriften op elk gebied